

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige
universitet
Fakultet for samfunnsvitenskap og
teknologiledelse
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Masteroppgave

Cathrin Zahl

Journalisters bruk av eksperter

Masteroppgave i Sosiologi

Trondheim, høsten 2013

Cathrin Zahl

Journalisters bruk av eksperter

Masteroppgave i Sosiologi

Trondheim, høsten 2013

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Forord:

Fenomenet ekspert og ekspertisekunnskaper i media er noe jeg har funnet interessant så lenge jeg har studert, og endelig har jeg hatt gleden av å studere temaet. Studiet har vært lærerikt, krevende og spennende, og det er derfor jeg leverer min masteroppgave med både med glede og vemod. Jeg avslutter nå min to år lange studietid på Dragvoll, og har i møte med NTNU møtt fantastiske mennesker som alle har bidratt til at jeg nå kan levere en oppgave jeg er stolt av.

Jeg vil først rette en stor takk til min veileder Toril Aalberg som har veiledet meg igjennom prosessen fra idé til produkt. Takk for dine konstruktive og nøyaktige tilbakemeldinger. En takk til mine informanter som stilte opp og delte sine tanker og refleksjoner. Takk til mine medstudenter fra kull 2011 for gode diskusjoner og sosiale sammenkomster. Jeg er glad for å ha blitt kjent med en så fin gjeng. En spesiell takk til Lene for korrekturlesning, og til Bjørg Elise og Siv-Lena for konstruktive diskusjoner omkring ekspertsystemer og begrepet 'ekspert'.

Takk til familie, venner og kollektiv mitt for tålmodigheten. Og en stor takk til min kjæreste Runar for din støtte og oppmuntring de dagene jeg trengte det mest.

Trondheim, oktober 2013

Cathrin Zahl

Sammendrag:

Denne studien undersøker journalisters bruk av eksperter. Gjennom femten fokuserte intervju av journalister fra fire forskjellige mediehus undersøkes det hva en ekspert er, og hvorfor og hvordan journalister bruker eksperter. Temaet belyses ved hjelp av Giddens teorier om ekspertssystemer og deler av Bourdieus begrept habitus. Tidligere forskning på journalister og ekspertbruk blir også brukt for å trekke paralleller og sammenligninger til mine funn. Hovedkonklusjonen i dette studiet er at ekspertbegrepet kan tilnærmes på en vitenskapelig og en journalistisk måte. Informantene har spesialiseringsområdene sportsjournalistikk, kulturjournalistikk og allmennjournalistikk, og studien viser at dette har betydning for hvordan ekspertbegrepet brukes. Informantene har likevel til felles at eksperter blir brukt som et hjelpemiddel for å kunne utføre en objektiv og nøytral journalistikk.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 Tematisk orientering	1
1.2 Problemstilling	2
1.3 Ekspert	3
1.4 Sosiologisk relevans	4
1.5 Studiets struktur	6
2. Teoretisk bakteppe	8
2.1 Anthony Giddens Ekspertsystemer	8
2.2 Journalistens plass i ekspertsystemet	10
2.2 Tidligere studier	12
2.2.1 Rolleforvirringer	12
2.2.2 Når en medielogikk legger føringer	15
2.2.3 Kommunikative utfordringer mellom fagspråk og hverdagspråk	16
2.3 Oppsummering	18
3. Metode	21
3.1 Metodisk design	21
3.2 Valg av metode	22
3.3 Utvalg	23
3.3.1 Utvalgsriterier	24
3.3.2 Utvalget slik det ble	25
Tabell 1 Oversikt over informanter	26
3.3.3 Anonymitet	26
3.4. Valg av fokusert intervju	26

3.4.1 Intervjuguide	27
3.4.2 Hjelpemiddel	29
3.6 Datakvalitet	31
5.6.1 Reliabilitet	31
5.6.2 Validitet	32
5.6.3 Generaliserbarhet	32
4. Analyse	35
4.1 Roller	35
4.1.1 «Hva legger du i ekspert?» -Problematisering av ekspertbegrepet	35
4.1.2 Hva brukes eksperten til?	40
4.1.3 Hva er en ekspert?	43
4.2 Medielogikk og Språk	44
4.2.1 Bruk av eksperter	44
4.2.2 Yrkeshabituset's fagspråk og hverdagsspråk	51
4.4 Stemmer Giddens teorier med journalistenes bruk av eksperter?	57
5. Sammenfatning og konklusjon	61
5.1 Hovedfunn	61
5.2 Videre forskning	62
5.3 Avsluttende tanker	63
6. Litteratur:	65
7. Tabeller og figurer:	68
8. Vedlegg:	70
Vedlegg 1: Intervjuguide	70
Vedlegg 2: Informasjonsskriv	72

1. Innledning

1.1 Tematisk orientering

Denne studien omhandler *hvorfor* journalister velger å bruke eksperter i sin journalistikk og *hvordan* de gjør det. I 2010 aktualiserte Harald Eias tv program «Hjernevask» forholdet mellom forskning og journalister. Daværende redaktør for Norsk Medietidsskrift, Lars Nyre, uttalte i den forbindelse at forskerne burde å holde seg unna journalister (Nyre, 2010:2). Han mente det kanskje aldri vil bli en god dialog mellom journalister og forskere. Nyre mente alternative måter å formidle forskning på kunne være vitenskapelige tidsskrift, klasseromsundervisning, hjemmesider og kronikker i aviser fremfor å være med på "journalistenes lek". Bjørn Vassnes (2011) kritiserte Nyre og mente forslaget henviste til universitetes oppgaver i forskning og undervisning, og ikke formidling av forskning. Vassnes tilføyde at forskning blir presentert av journalister uten faglig kompetanse, og mente det heller var dette som preger forskningsdebattene og allmennhetens oppfatning av forskning.

I sosiologien finner man flere måter å forstå eksperter på, blant annet i Anthony Giddens' (1994) teorier om modernitetens konsekvenser. Et viktig trekk ved moderniteten slik Giddens ser det er hvordan vitenskapene stadig legger nye områder under sitt eget kunnskapsfelt som bidrar til stadig flere abstrakte kunnskapssystemer. Disse systemene er en del av Giddens teorier om ekspertssystemer der jeg mener at også journalisten kan forstås som en ekspert ved å ha journalistisk utdanning og være en formidler av kunnskap. Journalistisk dekning av ekspertisekunnskaper skjer daglig, og det jeg lurer på om journalistens selv kan anses som en ekspert. Kan man igjenkjenne Giddens ekspertsystemteori i hvordan norske journalister bruker eksperter? Og hvordan bruker egentlig journalisten disse ekspertene?

1.2 Problemstilling

Som Thagaard (2009) sier bør en problemstilling inneholde en begrunnelse for hvorfor problemet som studeres er viktig. Ut fra min tematiske orientering mener jeg å bevise hvorfor et studie av journalisters bruk av eksperter er viktig. Media og journalister har hatt en pågående bruk av begrepet «ekspert» uten å gi en tydelig definisjon av begrepet, og jeg mener tiden er inne for å skape seg en oversikt over hva man egentlig snakker om. Jeg mener en tvetydig definisjon og bruk av ekspertbegrepet gjør det vanskelig for leserne å vite hva slags kunnskap de leser og tar til seg. Thagaard (2009) beskriver videre hvordan en problemstilling skal begrunnes ut fra faglige kriterier når problemet som studeres knyttes til annen relevant faglig kunnskap. Jeg har derfor valgt å ha to problemstillinger for å kunne dekke temaet både teoretisk og empirisk. For å studere journalistenes bruk av eksperter er derfor min første problemstilling:

Hva er en ekspert, hvorfor og hvordan bruker journalister eksperter?

Jeg vil først studere begrepet ekspert, og for så å undersøke hvorfor og hvordan journalistene bruker eksperter. Jeg planlegger å bruke funn fra empiri og rette studiet mot Anthony Giddens' teorier om ekspertssystemer (1994). I Giddens' teori ser han på hvordan ekspertssystemer setter nye agendaer for hvordan det moderne samfunnet forholder seg til eksperter. Ekspertene fungerer som portvoktere for sitt representative ekspertsystem og gjennom disse portvokterne gir de oss tilgang på ekspertisesystemets kunnskaper. Jeg er nysgjerrig på om denne teorien kan anvendes i et studie av journalister og eksperter, der jeg mener de begge kan framstå som eksperter. Studiets andre problemstilling er derfor følgende:

Stemmer Anthony Giddens' teori om ekspertssystemer overens med hvordan norske journalister bruker eksperter?

1.3 Eksperter

Uavhengig av kunnskapsnivå, faglig tilnærming og geografisk beliggenhet opererer journalister ofte med begrepet «ekspert», men hva er en ekspert? Jeg vil nå forsøke å avgrense begrepet. I ordboken «Oxford Thesaurus of English» (2004) defineres ekspert som «*specialist, authority, pundit, oracle; adept, maestro, virtuoso, master, past master, professional, genius, wizard; connoisseur, aficionado, one of the cognoscenti, cognoscente, doyen, savant; informal ace, buff, pro, whizz, hotshot, old hand. opposite of an inexperienced, amateur.*» (2004: New York). Dette tolker jeg som en bred definisjon der en ekspert blir tillagt prestisje og autoritet. I dag besitter mennesker forskjellige typer spesialkompetanse som kan gi denne prestisjen og autoriteten, og jeg mener det derfor blir viktig å studere dette nærmere.

I Albæk, Christiansen og Togeby's studier fra 2002 studierer de utviklingen av den danske pressens bruk av eksperter i mediene. Her deler de ekspertbegrepet inn i to deler. I første del blir ekspertene ansett som sakkyndige innenfor den vitenskapen de behersker. Denne kunnskapen vil være oppnådd gjennom langvarig teoretisk utdanning og trening, og dette igjen skal kunne bedømmes korrekt av ekspertenes fagfeller. Andre del av ekspertbegrepet bygger på førstnevnte, men det tilføyes at ekspertene må være institusjonelt uavhengige. Dette eksemplifiserer Albæk og hans kolleger med hvordan en dyktig og kompetent politiker kan oppfylle alle kriterier til å være sakkyndig, men kan ikke ses på som en ekspert fordi han eller hun tilhører en politisk organisasjon. Også i Anthony Giddens' (1994) teorier om ekspertsystemer blir ekspertise avgrenset. Giddens har en systemteoretisk tilnærming der han ser på ekspertsystemet som en teknisk art eller en faglig ekspertise, og denne organiserer store deler av de materielle og sosiale omgivelsene våre i hverdagen. I Giddens ekspertsystemer tenker man ikke så mye på de personene som inngår i ekspertsystemet, men stoler på systemet og deres eksperters kompetanse. Jeg mener Albæk mfl.'s første del av ekspertdefinisjonen samt Giddens tilnærminger kan inngå i hva jeg vil kalle den vitenskapelige tilnærmingen til ekspertbegrepet. Men hvordan bruker journalistene begrepet ekspert? For å finne svar på dette må man se nærmere på journalistene og deres kilder.

I dag forventes det i høy grad at en journalist skal kunne være faglig generell, og ikke være spesialisert på enkeltområder (Albæk mfl, 2002). Dette mener Steele forklarer journalistens bruk av eksperter til å fortolke og analysere saker. Dette er fordi journalisten selv ikke kan gjøre det uten å gå utenfor sin rolle som en objektiv reporter (Steele 1995:801). Journalisten må ta stilling til hvilke kilder som skal brukes i tillegg til å rekke en deadline, og på denne måten blir journalistens etiske vurderinger viktige. En etisk vurdering er vår forståelse av hva som er rett og galt. Setter man denne

etikken inn i en jobbsammenheng kaller man det yrkesetikk (Burås, 2000). Burås forteller at den viktigste etiske pekepinn journalistene har i dag er «vær-varsom plakaten» som ble vedtatt 1936. Denne handler om hvordan journalistene er nødt til å veie verdien av informasjonen opp mot Værvarsom plakats krav om å vise hensyn til kildene. Spørsmål som «Kan opplysninger fra en kilde veie opp for eventuelle skadevirkninger kilden kan få ved å sette denne opplysningen ut i samfunnet?» blir derfor viktige etiske vurderinger for journalisten. Også innad i journalistikken har det utviklet seg integritetsnormer som skal sikre både journalisten og redaksjonens troverdighet (Burås 2000:9).

Når det kommer til journalistens kilder sier Fossum og Meyer (2008) at all type materiale som hjelper journalistene til å svare på deres spørsmål er et kildemateriale. I følge Allern (2001) opererer journalistene med flere typer ekspertkilder. Man har de «topptunge» ekspertene som er fagpersoner, som forskere, konsulenter, jurister og sakspersoner. Disse kildene er altså eksperter i kraft av sin faglighet, og definisjonen er dermed lik den vitenskapelige tilnærmingen til Albæk mfl. (2002) og Giddens (1994). Men journalistene bruker også det Allern (2001) kaller «konsekvens eksperter». Disse er vanlige mennesker som opplever og føler konsekvenser på kroppen, som for eksempel politiske tiltak i samfunnet (Allern 2001). Med dette kan man si at alle eksperter en journalist bruker er kilder, men at ikke alle kilder nødvendigvis er eksperter. Det finnes altså flere måter å tolke ekspertbegrepet på og jeg har her funnet både en vitenskapelig tilnærming og en journalistisk tilnærming til ekspertbegrepet. Siden jeg er interessert i hvorfor og hvordan journalistene bruker eksperter er det logisk å fortsette å bruke begge tilnærmingen i studiet.

1.4 Sosiologisk relevans

Som nevnt innledningsvis har jeg valgt å bruke Anthony Giddens teorier om ekspertssystemer fra «*Modernitetens Konsekvenser*» (1994). Giddens mener vi har tilegnet oss en refleksivitet i overgangen fra det tidligere tradisjonelle samfunn til dagens moderne samfunn. I det moderne samfunnet revideres og fornyes informasjon hver dag, og dette stimulerer den moderne refleksiviteten (Giddens, 1994). Et av trekkene til det moderne samfunnet er vårt forhold til eksperter og hvordan ekspertsystemene setter nye agendaer for samfunnet. Ekspertene fungerer som portvoktere for sitt representative ekspertsystem og disse portvokterene gir publikum tilgang på ekspertisesystemets kunnskaper. Jeg mener journalistenes lesere trer inn i rollen som publikum og kan oppfatte journalisten som portvokter når de leser hans artikler, men journalisten selv kan også

tre inn i rollen som publikum. Når journalisten skal dekke saker som krever ekspertkilder er det journalistenes kilder som trer inn i rollen som portvokterne for sitt respektive ekspertsystem. På bakgrunn av dette ønsker jeg å studere om denne teorien kan stemme overens med hvordan norske journalister bruker eksperter.

For å få oversikt over tidligere studier av journalister og eksperter startet jeg med å se på mediesosiologien som felt. Her fant jeg tre tematiske områder som er spesielt interessante og som speiler de problematikkene jeg ønsker å studere nærmere. Denne strukturen vil jeg fortsette å bruke videre i dette studiet. Innledningsvis nevnte jeg Albæk mfl. (2002) som studerte utviklingen av den danske pressens bruk av eksperter. I dette studiet avdekker de en sterk øking av samfunnsvitenskaplige ekspertisereferanser, og problematiserer formidlingen av denne ekspertisen. De kommer fram til at økningen av ekspertisereferansene kan ha en sammenheng med den økende veksten av samfunnsvitenskapen som fagfelt. Et større fagfelt vil resultere i mer forskningsdata som igjen blir brukt til å forklare samfunnet. Samfunnet igjen blir introdusert til dette ved hjelp av media. Albæk mfl. (2002) avslutter sitt studie med å poengtere at forskerne har en forpliktelse til å bidra i samfunnsdebatten med sin vitenskapelige kunnskap, og mener det er et behov for en debatt om forholdet mellom forskeren og media. Mitt første tematiske område er derfor *roller* der jeg ønsker å studere hvordan journalisten og forskerens roller som kan være forvekslende like. Jeg mener både journalisten og forskeren kan, ut fra den vitenskapelige tilnærmingen til ekspertbegrepet, anses som eksperter da de begge har høyere utdanning og er formidlere av kunnskap. På en annen side er også journalisten del av et publikum som ikke har direkte tilgang på forskernes kunnskaper. Dette forholdet ønsker jeg å studere dette nærmere.

Det andre tematiske området er medielogikken. Når man snakker om en medielogikk vil det si at det er media som legger premissene fremfor noen andre. Dette er en logikk som har blitt en del av nesten alle moderne institusjoner, også i journalistikken. Eksempler på medielogikk i journalistikken kan være deadlines, sjangerformat, nyhetskriterier og tekniske muligheter. Plesner (2010) er en av de som har vært kritiske til hvordan man bruker ordet medielogikk, og mener man ignorerer hva som skjer når man forhaster seg i å mene at noe er medielogikk. Hun mener medielogikken ikke er en usynlig kraft som styrer media, men heller en analytisk enhet som er diskursivt konstituert og gir forskjellige effekter. I Ekstrøm og Lundells' (2011) studier av studiodialoger mellom nyhetsankrer og kommentatorer finner de derimot at medielogikken ikke bare har endret produksjonspremissene, men at konversasjonene også har endret seg som følge av medielogikker. Slik de ser det blir ekspertise til igjennom en regissert dialog som er planlagt på

forhånd. Ved å tydeliggjøre ekspertenes kunnskap og distansere denne fra seernes kunnskaper, argumenterer Ekstrøm og Lundell for at det skapes et kunstig kunnskapskløft mellom eksperten og seerne. Også Sirnes (2012) har studert medielogikken og hvordan den har tatt over den politiske logikken i samfunnet. Han mener medielogikken baserer seg på kommersielle behov og medias ønske om å underholde fremfor å formidle politisk informasjon. Medielogikken kan med andre ord forstås på flere måter. Jeg tolker medielogikken som et omfattende og viktig tema, og jeg mener det er grunn til å tro at medielogikken setter begrensninger for journalistenes evne å utøve god kildekritikk.

Mitt tredje tematiske område er språk, og er et tema som har blitt problematisert på flere forskjellige måter i mediasosiologien. Allerede i 1993 skrev Väliverronen at det hadde blitt en økende interesse for forholdet mellom vitenskap, media og offentligheten, og tyve år senere mener jeg hans studier er like aktuell. Han mener at vitenskapen kan bli feiltolket av leserne ved at det brukes et språk som fremmedgjør leseren (se også Väliverronen (2001), Albæk m.fl (2002), Grøttum og Aalberg (2012)). Jeg anser språket som et viktig verktøy både for journalisten og forskeren, men mener det anvendes forskjellig. Disse forskjellene kan komme av ulike behov, tradisjoner, yrkestilnæringer og hvilket publikum man skriver til. Jeg tenker tilbake på Lars Nyres kommentar der han mente at det kanskje aldri vil bli en god dialog mellom journalister og forskere. Kan forskjellig yrkesspråk være en årsak til den manglende troen på en god dialog?

1.5 Studiets struktur

Studiet er delt inn i fem kapitler. I kapittel to skal jeg redegjøre for mitt teoretiske rammeverk som er delt inn i to deler. Her går jeg først dypere inn i Anthony Giddens teori om ekspertsystemer og illustrer teoriens relevans ved hjelp av en modell. Del to tar for seg de tematiske områdene roller, språk og medielogikk, og disse avsluttes med tilhørende tematisk forskningsspørsmål. I tredje kapittel redegjør jeg for min metodiske tilnærming. Her vil jeg beskrive mine forberedelser og den praktiske gjennomføringen av metoden, samt diskutere studiets datakvalitet. Fjerde kapittel vil bestå av analyse og diskusjon og vil, som kapittel to, være delt inn i tre tematiske områder. Kapittel fem tar for seg sammenfatning og konklusjoner med hovedfunn.

2. Teoretisk bakteppe

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for teori og tidligere studier som vil være bakteppe for studiet mitt. Dette har jeg delt inn i to overordnede deler. I første del vil jeg gå igjennom Anthony Giddens' teori om ekspertsystemer, og illustrere denne med en modell. Dette vil være mitt teoretiske utgangspunkt. I andre del presenterer jeg mine argumenter ved hjelp av tidligere studier som kan være med på å belyse hva en ekspert er, samt hvordan og hvorfor journalister bruker eksperter.

2.1 Anthony Giddens Ekspertsystemer

Giddens' (1994) teori om ekspertsystemer er en del av en større teori, den moderne refleksivitet. Her argumenterer Giddens for at vi har gått fra et tradisjonelt til et moderne samfunn, og at vi i det moderne samfunnet har fått en evne til å reflektere over oss selv. Denne refleksiviteten kommer av at den moderne verden stadig revideres, og kunnskaper om den fornyes hver dag (Giddens, 1994). Refleksiviteten gjør at vi også stadig tar flere individuelle avgjørelser som forbrukere og enkeltpersoner (Vassnes, 2011). Disse avgjørelsene, samt et mangfold av valgmuligheter, stimulerer det moderne mennesket til å reflektere over valgene og valgmulighetene sine. Giddens mener at valgmulighetene og refleksjonene vi har idag ikke var tilstede i tradisjonelle samfunn, der minne og ritualer ble ansett som sanne og var utgangspunktet for mange samfunnsregler.

Den moderne refleksivitet består av det Giddens kaller symbolske tegn og ekspertsystemer. Jeg vil ikke gå inn på symbolske tegn, men heller se nærmere på ekspertsystemet. Giddens definerer ekspertsystemer som en teknisk art eller en faglig ekspertise som organiserer store deler av de materielle og sosiale omgivelsene i hverdagen vår. Integrerte ekspertsystemer påvirker mye av det vi gjør til daglig som gjør at vi stoler på ekspertenes kompetanser og garantier. For eksempel når vi leser avisen stoler vi på at journalistene ikke finner på hendelser som egentlig ikke har skjedd. Vi stoler ikke nødvendigvis på den enkelte journalist, men vi stoler på avisen som et system og dens tilhørende faglighet. Ekspertsystemet er hva Giddens kaller *disembedded* (Giddens, 1994). Dette vil si at sosiale institusjoner og relasjoner blir «løftet ut» av lokal sammenheng og blir omorganisert utover store avstander. Relasjoner og institusjoner blir med andre ord tilgjengelige for et publikum over større geografiske områder som gjør at også lokalkulturer blir påvirket av andre samfunn. Når en relasjon eller institusjonen har blitt spredt kreves det en tillit til universielle prinsipper av det

lokalsamfunnet det inntreer i.¹ Et aktuelt eksempel er hvordan informasjonsflyten i dag gjør at internasjonale nyheter også blir dekket i lokalaviser. Internett har også gjort det mulig for mennesker å lese og engasjere seg i lokale saker og debatter utenfor sitt eget lokalsamfunn. For å opprettholde ekspertsystemet blir disembedding avhengige av alminnelige menneskers tillit til systemenes troverdighet (Giddens, 1994). Dette vil si at man må ha troen på ekspertsystemet i seg selv, og hvor sterk den er hviler på hvilke erfaringer vi har med portvokterne for ekspertsystemene.

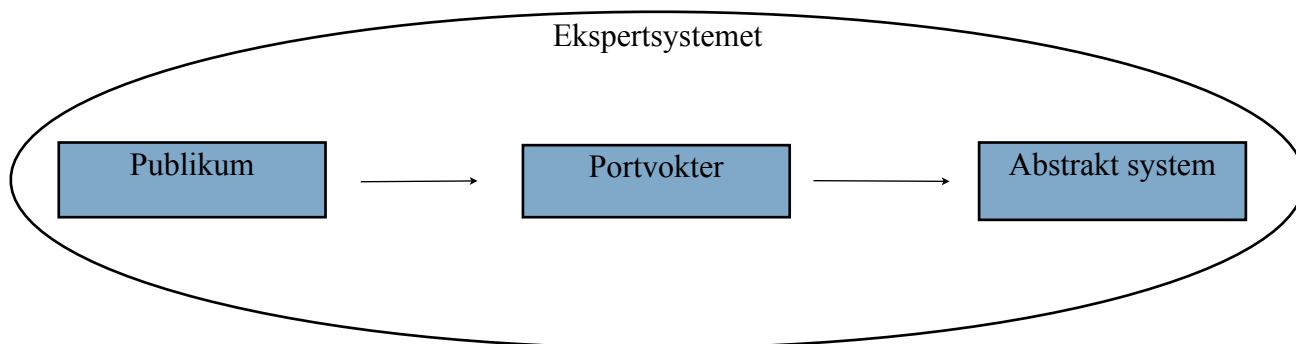
Vår tillit til ekspertsystemet møter vi i det Giddens kaller «adgangsporter» til de abstrakte systemene. Det abstrakte systemet er det systemet av kunnskap og informasjon som den enkelte ekspert innehar. Ved å inneha disse kunnskapene blir den enkelte ekspert en portvokter for det kunnskapssystemet de tilhører. De kan forstås som portvoktere for det abstrakte systemets adgangsporter fordi det er her mennesker utenfor det abstrakte systemet møter dette kunnskapssystemet. Portvokterene gir oss tilgang på kunnskapene til sitt abstrakte system og vokter over sitt abstrakte system. For eksempel kan en journalist anses som en portvokter for journalistikken som et abstrakt system. Portvokteren er en representant for det abstrakte systemet, og det er nettopp her vår tillit til ekspertsystemene blir etablert. Har vi et dårlig møte med en portvokter kan dette gi oss en mistillit til det abstrakte systemet i sin helhet. Giddens (1994) beskriver at dårlige erfaringer ved adgangsportene kan utvikle en kynisme som gjør, der hvor det er mulig, at en aktør frigjør seg fra hele systemet.

Men ingen kan melde seg ut av relasjonene vi har til ekspertsystemet fordi det er en del av de moderne institusjonene og følger oss overalt. Bare tenk på hvor ofte du selv bruker bankterminaler, mobiltelefoner og internett. Vi er i relasjon med ekspertsystemer hele tiden. Vår kontakt med portvoktere, som butikker med bankterminaler, blir adgangsporten til banken vår som et abstrakt system. For det moderne samfunns eksistens blir det viktig at denne kontakten overholdes jevnlig, og våre tillitsholdninger, gode som dårlige, blir påvirket av de erfaringene vi får i adgangsportene (Giddens, 1994). Vi kan derfor med sikkerhet si at adgangsportene er et sted med en spenning mellom den folkelige skepsis og fagfolkets ekspertise. Dette gjøre adgangsportene til svært sårbare områder for det abstrakte systemet (Giddens, 1994).

¹ Ekspertsystemene er også disembedded fordi den nære sosiale relasjonen til mennesker har blitt fjernet og at systemet kan gi sine garantier på tvers av tid og rom. Giddens' teorier om tid og rom er store og komplekse, og jeg velger derfor å ikke gå nærmere inn på dem da de ikke er relevante i dette studiet.

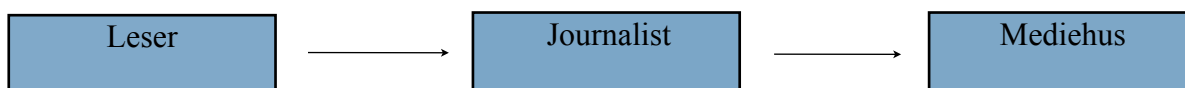
2.2 Journalistens plass i ekspertsystemet

Teorien ser i utgangspunktet noe komplisert ut fordi både journalisten og ekspertene kan, utifra den vitenskapelige og journalistiske tilnærmingen til ekspertbegrepet, fungere som eksperter. Jeg vil her illustrere teorien med en modell og vise hvordan teorien kan brukes i studie av norske journalisters bruk av eksperter. Teorien illustreres i figuren under:

Figur 1. Modell av Giddens ekspertsystem

Vi ser her at ekspertsystemet består av et publikum, portvoktere og et abstrakt system. Publikummet er mennesker som søker ekspertisen til det abstrakte systemet. Portvokteren er representanten for det abstrakte systemet og er den som publikummet møter i adgangsportene til det abstrakte systemet. Publikummet må alltid igjennom denne portvokteren for å få tilgang til det abstrakte systemets informasjon og kunnskaper. La oss sette journalisten inn i modellen som portvokteren for det mediehuset han er tilknyttet. Modellen i sin enkelhet blir seende slik ut:

Figur 2. Giddens ekspertsystem forenklet I

La oss nå si at journalisten har skrevet om en forskningsrapport som omhandler kosthold. Leseren tilegner seg nå kunnskaper om kosthold og oppfatter journalisten som portvokter for journalistikken som et abstrakt system. Leserene vet at det foreligger et forskningsarbeid som blir formidlet igjennom mediehuset, og aksepterer at de får tilgang på kostholdkunnskapene på denne måten.

Leserne vet det foreligger et journalistisk arbeid i formidlingen av disse kostholdkunnskapene, og har tillit til denne formidlingen.

Men la oss nå bytte på rollene. Vi bytter rollene slik at det nå er forskeren som har rollen som ekspert og det er journalisten som møter ekspertene i adgangsporten til forskerens abstrakte system. Denne situasjonen kan oppstå når journalisten i sine kildesøk oppsøker en forsker som har produsert en forskningsrapport journalisten ønsker å dekke. Vi ser at denne gangen er det forskeren som får definisjonsmakten. I denne posisjonen har ikke journalistens rolle som ekspert og portvokter for sitt eget abstrakte system noen innvirkninger på det abstrakte systemet forskeren er portvokter for. Modellen blir i sin enkelhet seende slik ut:

Figur 3. Giddens ekspertsystem forenklet II

Avhengig av møtet med portvokteren kan journalisten tillate seg å fremstille forskningen uavhengig av forskningsfeltet og andre forskningstilnærminger. På denne måten kan forskningen framstå som mer oppsiktsvekkende og spektakulær enn hva den egentlig er. I denne situasjonen kan det også være fristende for en forsker å sette sin egen forskning i et godt lys og unnlate å vise til motstridende forskningsresultater. På den måten kan forskeren få «solgt» sin egen forskning til offentligheten igjennom journalistens publikasjon av artikkelen (Albæk mfl. 2002). Ved å aktivt forhindre kritikk mot egen forskning mener Kurvand (2012) at det kan argumenteres for at journalisten blir utnyttet, men det trenger ikke nødvendigvis å utarte seg slik. Forskeren kan også spille på lag med journalisten ved å stille seg disponibel utover sin første forpliktelse.

Vi har nå sett at når journalister formidler informasjon trer de inn i rollen som ekspert. Vi vet at journalisten kvalifiseres til ekspertbetegnelse ved å ha høyere utdanning og være praktiserende journalist. Vi vet at journalisten også kan tre inn i rollen som publikumet i møte med enkelte typer kilder. Enkelte ekspertkilder har høyere utdanning og blir intervjuet på bakgrunn av deres kvalifikasjoner, og disse blir da portvoktere for det abstrakte systemet de representerer. Kildekritiske regler gjør at journalisten må anvende ekspertiskilder for å kunne utøve sin rolle som objektiv og nøytral nyhetsformidler, og jeg mener derfor det er grunn til å undersøke om Giddens' (1994) teorier om ekspertsystemer stemmer overens med journalistenes bruk av ekspertsystemer.

2.2 Tidligere studier

Som vi har sett kan Giddens' teorier om ekspertsystemer anvendes i studie av journalisters bruk av eksperter. I denne delen vil jeg fortsette å se på hvordan ekspertise har blitt studert tidligere. Først vil jeg undersøke hvorvidt det har oppstått rolleforvirringer mellom journalistikken og vitenskapen. Den raske utviklingen av media har bidratt til nye krav til journalistikken, og jeg stiller meg kritisk til hvem som egentlig er eksperter i dag, og om det er det mulig for journalistene å levere en objektiv og nøytral journalistikk. Videre vil jeg ta for meg temaet medielogikk. Her vil jeg diskutere hvorvidt medielogikken legger føringer på journalistikken. En tredje del tar for seg temaet språk. Her vil jeg diskutere om det kan oppstå kommunikasjonsproblemer mellom ekspertenes fagspråk og journalistenes hverdagspråk. Det har blitt gjort mye forskning på dette området og flere teorier er utviklet med tanke på på den språklige utfordringen man kan møte mellom fag- og hverdagspråk i media.

2.2.1 Rolleforvirringer

Som nevnt avslutningsvis i foregående kapittel kan journalisten og eksperten tre inn i flere forskjellige roller. Journalisten er for eksempel hele tiden en form for ekspert ved hjelp av sin utdanning og tilegnede kunnskap fra journalistisk praksis. Men slik Eide (2011) forklarer det rekker det ikke å bare bruke seg selv som ekspert i journalistikken. På grunn av kildeetiske regler som «vær-varsomplakaten», «redaktørplakaten» og interne etiske normer kan ikke den gode journalisten vurdere for mye selv. Selv om journalistyrket ikke har en beskyttet yrkestittel, og hvem som helst kan kalle seg en journalist, jobber den gode og aktive journalisten under de yrkesetiske krav om objektivitet og nøytralitet (Eide, 2011). På denne måten blir ekspertisekunnskaper utover hva journalisten selv innehar en nødvendighet for å kunne dekke nyhetssaker nøytralt og objektivt.

Bjørn Vassnes er forskningsjournalist og jobber i NRK. Han har skrevet flere samfunnskritiske bøker rettet mot norske medier og vitenskap. I hans bok fra 2011 beskriver han hvordan vi i Norge ikke har noen vitenskapelige journalister ansatt ved mediehusene i Norge, til tross for at forskning stadig blir dekket i både lokale og landsdekkende aviser. I journalistenes utdanning stilles det krav til at journalisten skal kunne dekke brede områder samtidig som det forventes at de er skal være spesialiserte (Eide, 2011). Denne rollen er selvmotsigende og må være forvirrende da vi i dag har yrkestitler som vitenskapsjournalist, kulturjournalist, sportsjournalist,

allmennjournalist og lignende. Vassnes mener journalister har et ansvar i å dekke forskning selv om journalistene ikke har trening på dette feltet. Løsningen for mange blir derfor å referere til ekspertkilder. Dette er en forklaring på hvordan eksperter brukes, og jeg oppfatter dette nærmest som en norm i norske aviser da man daglig kan lese artikler med henvisninger til forskning og forskere.

Når journalistene bruker eksperter som kilder blir det dermed interessant å se nærmere på dette, og slik vi husker Fossum og Meyer (2008) fra kapittel 1.3 er alle typer materiale som hjelper journalistene til å svare på deres spørsmål et kildemateriale. I denne prosessen kan journalistene oppleve at kilden henviser dem videre til en annen, og dette er hva Fossum og Meyer kaller en kildestyrt søking. Denne teknikken kan føre til gode referanser, men også til at journalisten ikke kommer videre i saken. Kildestyrt søking gjør med andre ord journalistene avhengige av at kilden oppgir andre kilder som er fruktbare, men det kan oppstå situasjoner der kilden bevisst går inn for å avspore journalisten. Dette husker vi fra kapittel 2.2 i eksemplet om hvordan forskernes rolle som portvokter kan være. I eksemplet husker vi at forskere kan være motvillige til å tipse videre om motstridende forskning for å promotere sin egen forskning, og jeg mener dette påvirker hvordan ekspertene blir brukt.

Av internasjonale studier på journalisterens bruk av eksperter har man blant andre Kurvands (2012) studie av Dr. Caplan og konsekvensene av kildegjenbruk. Kurvand har studert hvorfor og hvordan Dr. Caplan på et tidspunkt ble den mest siterte etikk-eksperten i amerikanske media. I hennes empiri finner hun at Dr. Caplans evne til å samarbeide med journalistene kan ha bidratt til journalistenes gjentatte bruk av han som kilde. Hun finner i sine studier at Dr. Caplan selv har bakgrunn i journalistikk og sympatiserer med det presset journalistene er under. Kurvand lar leserne selv spekulere i om det er derfor Dr. Caplan stiller seg disponibel på journalistiske prinsipper fremfor sine akademiske prinsipper. Hun stiller tydelig kritiske spørsmål til om journalistisk kildekritikk blir opprettholdt ved gjenbruk av ekspertkilder. Umiddelbart finner jeg konseptet «etikk-ekspert» interessant. Kurvand mener etikk ofte er preget av personlig moral, sosioøkonomisk status, religion og politisk ståsted, og ved å bruke samme «etikk-ekspert» mener Kurvand at man risikerer å formidle en bestemt etisk tolkning og vurdering.

I Norge kan man gjenkjenne et lignende gjenbruk. Etikkeksperter Gunnar Bodahl-Johansen blir stadig sitert som ekspert på svært ulike saker selv om hans ekspertområde er på den *journalistiske* etikken (Vg 2012; Aftenposten 2013; NRK 2012). Fredrikstad blad kåret nylig Bodahl-Johansen til Fredrikstads 56. mektigste mann (Fredrikstad blad, 2013). I komiteens begrunnelse står det at man

kan takke Bodahl-Johansen for at byråkrater og folkevalgte nå har fått en større forståelse for hva innbyggerne har krav på å vite i beslutningsprosesser og prioriteringer. Videre står det at han også har, som medlem av det politiske partiet Høyre, ikke vært redd for å si fra hvor han står i saker som har splittet partiet. Jeg mener Bodahl-Johansens ekspertisevurderinger kan være et eksempel på hvordan både rollen ekspert og begrepet ekspert blir diffust, og stiller meg kritisk til hvor reflektert journalistene har vært i deres bruk av ekspertbegrepet.

I Albæk, Christiansen og Togeby (2002) studier stiller de spørsmål om ekspertens ansvar for å holde sine personlige politiske interesser på den ene siden og den profesjonelle faglighet på den andre siden. Her mener de at pressen spiller en avgjørende rolle. De mener at disse diskusjonene og den offentlige debatten ikke kan føres av eksperter utelukkende da de ofte kan få tildelt en større rolle enn hva de fortjener i den gitte sak. Og når forskerens uttalelser stadig tillegges vitenskapelig autoritet blir det vanskelig for dem å uttale seg som privatperson. Slikt blir tydelig når professorer og forskere blir engasjerte i politiske partier og/eller bevegelser, så som i eksemplet med Bodahl-Johansen. Han har selvfølgelig rett til å være politisk engasjert, men Albæk mfl. mener at når man aktivt opptre med titler bruker man også aktivt sin autoritet. Dette mener Albæk og hans kolleger også er gjennomskuelig for leserne og kan skape mistillit. Hvor omfattende og utbredt dette problemet er går ikke Albæk og hans medforfattere inn på, men det er lett å komme på eksempler der forskere bruker tittlene sine til personlige politiske saker. Men hva er alternativet? Man kan forsøke å tydeliggjøre skillet mellom privat- og offentlig rolle, men hvem er det sitt ansvar? Forskeren eller journalisten? Eller er det kanskje leserens ansvar å kunne forstå når en ekspert uttaler seg som privatperson? Jeg mener det er journalistenes ansvar. Hvordan journalistene velger å fremstille ekspertene vil være avhengig av hvilken nyhetsverdi den gitte ekspert har, og det derfor er deres ansvar å tydeliggjøre skillet. Men blir dette gjort?

En annen interessant del av Kurvands (2012) studier er en av informantene hennes som sier at hun ikke kunne huske i løpet av hennes elleve år som journalist at bioetikere noen gang hadde kontaktet henne med ønske om å dele av sin kunnskap og meninger. I journalistikken er forholdet mellom journalister og eksperter helt avgjørende, så dette fasinerte meg. Etter å ha satt meg inn i hva journalistikk handler om har jeg ikke fått inntrykk av at journalisten sitter å venter på bli kontaktet av kilder. Det er mulig Kurvand har tatt dette ut av kontekst eller at jeg har tolket Kurvand feil, men jeg mener likevel at dette kan symbolisere en av problematikkene i rollen som journalist. Journalisten forventes å både være spesialisert og generell. De skal også levere et produkt av kvalitet samtidig som det skal leveres raskt (Eide, 2011). Mange av forventningene til journalisten

er uforenelige og man kan risikere rolleforvirringer mellom journalisten, kilden og hvem som er ekspert. Kort fortalt er en rolleforvirring den tilstanden som oppstår når man opererer med flere oppfatninger av hva en gitt rolle innehar av normer, plikter, arbeid og ansvar (Brante 2008). Jeg mener Kurvands informant har distansert seg fra sitt journalistiske ansvar ved å indikere at det er like mye forskernes ansvar å komme til journalisten som journalisten å komme til dem. Jeg mener derfor at difuse ekspertroller påvirker hvordan ekspertkilder blir brukt. Når journalisten så vel som kilder kan opptre som eksperter blir rollene uklare, og jeg mener dette påvirker hvordan ekspertisekunnskaper blir framstilt. Fra Kurvands forskning vet vi at hennes studieobjekt, Dr. Caplan, hadde journalistisk erfaring og relaterte seg til journalistiske krav, men ikke alle ekspertkilder er slik. Tidspress og sjangerformat kan være med på å gjøre det vanskelig for journalistene å sette seg inn i forskningsfeltene de skriver om. La oss først slå fast at både journalisten og forskeren kan forstås som informasjonsformidlere, og deres rolle som ekspert kan anses som overlappende. Mitt første forskningsspørsmål er derfor følgende;

Oppfatter journalistene seg selv som eksperter, hvorfor/ hvorfor ikke?

2.2.2 Når en medielogikk legger føringer

Før jeg går inn på tidligere studier av medielogikk i journalistikken må begrepet medielogikk og medialisering klargjøres. Slik Hjarvard (2008) sier det er medialisering er en prosess der samfunnet underlegges og blir avhengig av medienes logikk. Når man er underlagt en medielogikk handler man ut fra medienes premisser. Denne prosessen gjenkjennes av sin dobbelthet der medielogikken tas opp i en samfunnsinstitusjon samtidig som den selvstendiggjør seg fra institusjonen. Tidligere var det mediene som tjente andre institusjoner, men nå tjener de fortrinnsvis seg selv. Man kan tolke medialisering som en paraplybetegnelse for hvordan media har tredd inn i samfunnet og tatt sin plass. Medielogikken er den del av denne medialiseringen. Et eksempel på en medielogikk i journalistikken kan være når utformingen av den gode overskriften går fremfor journalistiske prinsipper som «Vær-varsomplakaten» og «Redaktørplakaten». Andre eksempler kan være tekniske muligheter, markedshensyn og bevisstheten om hvordan gode overskrifter gir gode salgstall for avisen. Jeg finner denne medielogikken svært interessant og mener medielogikker kan legge føringer på både hvorfor og hvordan ekspertene brukes. Vi vet at journalistenes bruk av eksperter i dag er en forutsetning for å kunne fremstå som nøytral, og at journalistene på den måten opptrer

som en iscenesetter av nyhetene (Steele 1995), men jeg mener også dette kan være en medielogikk.

Av tidligere studier finner vi Plesner (2010) som foretok et kritisk studie av den omfattende bruken av ordet «medielogikk» i massemedia. Her stiller hun seg kritisk til hvordan vi kollektivt reproducerer diskursive mønster med medielogikken. Hun mener vi ignorerer hva som faktisk skjer i journalistenes og forskernes forhandlinger om tekst og fakta når vi forhaster oss i å mene at noe er en medielogikk. Plesner mener det er mindre interessant å se på medielogikken som en forklaring på praksiser, og prøver heller å studere hvordan fenomenet blir virkeliggjort når vi relaterer oss til medielogikken som et abstrakt og usynlig system. Plesner eksemplifiserer dette med hvordan man lærer seg å forstå den abstrakte og usynlige medielogikken fremfor å lære seg de faktiske knepene journalistene bruker for å få gode sitater og enkle historier inn i media. Ved å oversette dette til en generell medielogikk og bruke begrepet som en forklarende enhet, frykter Plesner at vi ikke bare kan unngå å se hvordan medielogikken er skapt i praksis, men at vi også unngår å se hvordan journalistiske fenomener kan holdes sammen av andre typer enheter. Slik jeg tolker Plesner bør man reflektere over om det man gjenkjenner som en medielogikker like gjerne kan være en etablert journalistisk praksis uavhengig av en medielogikk. Dette er en bevissthet jeg vil forsøke å ha med meg i analysen av journalisters bruk av eksperter.

Slik jeg tolker medielogikkens mener jeg det er grunn til å tro at medielogikker kan påvirke journalistikken. Jeg mener medielogikker i som deadlines, sjangerformat og gode overskriften gjør at journalistene lettere tar i bruk eksperter fremfor å sette seg inn i fagfeltet de skriver om, og mitt andre forskningsspørsmål er derfor;

Legger medielogikken føringer på journalistenes behov for å bruke eksperter?

2.2.3 Kommunikative utfordringer mellom fagspråk og hverdagsspråk

Som nevnt innledningsvis er språket et viktig redskap for journalister og forskere som begge kan ses på som formidlere av kunnskap og informasjon. Disse har likevel to forskjellige språklige uttrykk. For å illustrere hvordan denne forskjellen kan tolkes låner jeg Bourdieus begrep «habitus». Hvordan vi velger å opptre og uttrykke oss speiler ofte det livet vi har valgt å leve, og dette valget blir påvirket av det Bourdieu kaller habitus. Habitus består av de erfaringer og vaner vi skaper og tar til oss, bevisst og ubevisst, gjennom hele livet. Habitus er et resultat av vår plass i den sosiale verden og blir dermed også påvirket av vårt kjønn, alder, klasse og geografi. På denne måten kan

mennesker som har lignende sosial verden også ha lignende habitus (Ritzer, 2008:530-37). Habitus vil derfor påvirke vårt valg av yrke, men yrket igjen vil også påvirke oss tilbake, og dette gjør at mennesker av samme yrkesgruppe kan ha lignende habitus. For en journalist ville de etablerte normene og reglene i «vær varsom-plakaten» og «redaktørplakaten» være en del av deres yrkeshabitus, men de ville være noe annet for ulike ekspertgrupper. Det er denne delen av Bourdieus habitus begrep jeg ønsker å bruke videre i dette studiet. Jeg mener yrkeshabitus vil påvirke journalistens språklige uttrykk sammenlignet med ekspertenes språklige uttrykk. Selv om både forskeren og journalisten har høyere utdanning er det en forutsetning at forskerne tilegner seg et tyngre akademisk språk som er tilhørende sitt yrkeshabitus. Journalisten, som i sitt yrke skal formidle informasjon til mennesker av variert yrkeshabitus, har ikke dette behovet. Jeg mener dette vil gi konsekvenser for hvordan dialogen mellom forskere og journalister vil utspille seg, og som igjen påvirker hvordan journalistene bruker ekspertene.

Som nevnt i kapittel 1.1 skrev Våliverronen i 1993 nettopp om denne utfordringen. På 1980-tallet hadde ikke forskning tatt sin plass i media slik som vi kjenner den i dag. Språkbarrieren mellom journalistikken og forskningen var den gangen så høy at det ved flere anledninger skapte mistolkninger som resulterte i formidling av usann informasjon (Våliverronen, 1993; 2001). Våliverronen beskriver hvordan det utover 1990-tallet ble gjort mer forskning på samfunnsvitenskapelige tema, spesielt miljø og helse, som gjorde at feltet også blomstret i samfunnsdebatten og fikk mediedekning (Våliverronen, 2001). Den vitenskapelige informasjonen var økende i takt med en stadig økende interesse fra befolkningen. Men media ble, og blir fremdeles, anklaget for å ha kommunisert med et overfladisk eller misvisende bilde av vitenskapen. Journalistene ble anklaget for å blåse opp miljø- og helseproblemer i media, eller introdusere pseudovitenskap og kritiske holdninger mot vitenskapen uten å direkte kritisere dem. I følge Våliverronen eksisterte det bare usammenhengende og ufullstendige studier av media-forsker forholdet på denne tiden, og denne mangelen kom blant annet av at begreper man brukte på tvers hadde forskjellige betydninger (Våliverronen, 1993). Jeg mener det er logisk å se på språkets betydning i denne sammenhengen, og mener forskjellene i forskernes og journalistenes yrkeshabitus påvirker hvordan språket har blitt brukt. Våliverronen mener også at befolkningen manglet de vitenskapelige leseferdighetene til å forstå hva som ble formidlet, og at dette ble ofte ansett som medias ansvar ved siden av utdanning. Jeg finner det derfor interessant å undersøke om journalistene har funnet språk som problematisk i sitt møte med eksperter og om dette har påvirket hvordan de har brukt eksperter.

Väliverronen (2001) mener forholdet mellom kilder og media er viktig, og mener media trenger eksperter både som vomfyll og for å kunne heve seg selv og artikkelens troverdighet. Ekspertene er med på å legitimere artiklene, og journalistene trenger denne autoritære tolkningen for å kunne videreformidle nyere forskning. På den andre siden er vitenskapelige institusjoner avhengige av offentlighetens anerkjennelse av ekspertene sine, og behovet for publisitet er økende i konkurranse mellom profesjoner og institusjoner. Väliverronen (2001) mener derfor at journalistene kan føle at de blir utnyttet av ekspertene for egen selvprofilering, men igjen kan journalistene utnytte ekspertene for å legitimere sin egen sak igjennom autoriteten til ekspertene. Hvordan journalistene bruker ekspertene blir derfor viktig for forskeren.

Vi vet nå at journalistene og forskerene har forskjellige yrkeshabitus som påvirker deres språklige uttrykk. Slik jeg tolker det kan denne språkforskjellen komme av både forskjellig yrkeshabitus og en grunnleggende distinksjon mellom ulike fagdisipliner. Jeg mener derfor at det kan være utfordrende for journalistene å kommunisere tydelig med forskere og dette vil påvirke hvordan journalisten velger å bruke ekspertene. Mitt tredje forskningsspørsmål er derfor;

Eksisterer det en språkbarriere mellom forskere og journalister, og kan denne være til hinder for en konstruktiv kommunikasjon?

2.3 Oppsummering

I dette teorikapitlet har jeg vist hvordan jeg vil besvare mine problemstillinger teoretisk. Jeg har argumentert for hvorfor Anthony Giddens' teori om eksperter kan brukes i studie av journalisters bruk av eksperter. Journalisten og forskeren kan begge opptre som eksperter da de begge fyller kriteriene om utdanning og kompetanse utfra definisjonen til Albæk mfl. (2002). Denne definisjonen anvender jeg i dette studiet. Men jeg er derimot bare interessert i å studere journalistens bruk av eksperter, og hvorfor de velger å gjøre det. Jeg har brukt Anthony Giddens' teorier om ekspertsystemer og funn fra tidligere forskning for å videreutvikle mine problemstillinger til tre forskningsspørsmål. Disse tre forskningsspørsmålene representerer min argumentasjon i tre tematiske områder nemlig roller, medielogikk og språk. Hvert kapittel har blitt avsluttet med et tematisk forskningsspørsmål relevant til hvert kapittel og har resultert i følgende spørsmål;

- 1) Oppfatter journalistene seg selv som eksperter, hvorfor/ hvorfor ikke?

- 2) Legger medielogikken føringer for journalistenes behov for å bruke eksperter?
- 3) Eksisterer det en språkbarriere mellom forskere og journalister, og kan denne være til hinder for en konstruktiv kommunikasjon?

3. Metode

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for valg av kvalitativ forskningsmetode. Formålet med dette studie er å utforske hva en ekspert er, samt hvorfor og hvordan journalister bruker eksperter. Det gir derfor mening å bruke en kvalitativ tilnærming. Det er likevel flere måter å studere temaet på og jeg vil her beskrive hvordan jeg har valgt å gjøre det. Jeg vil starte med å redegjøre for metodisk design og beskrive bakgrunn for valg av forskningsmetoden. Deretter vil jeg se på utvalg og de kriteriene som har blitt satt for rekrutteringen av informantene, og hvordan denne rekrutteringen gikk. Jeg vil deretter vise mitt metodiske design med følgende intervjuguide, intervjuteknikk. Til slutt ser jeg på datakvalitet.

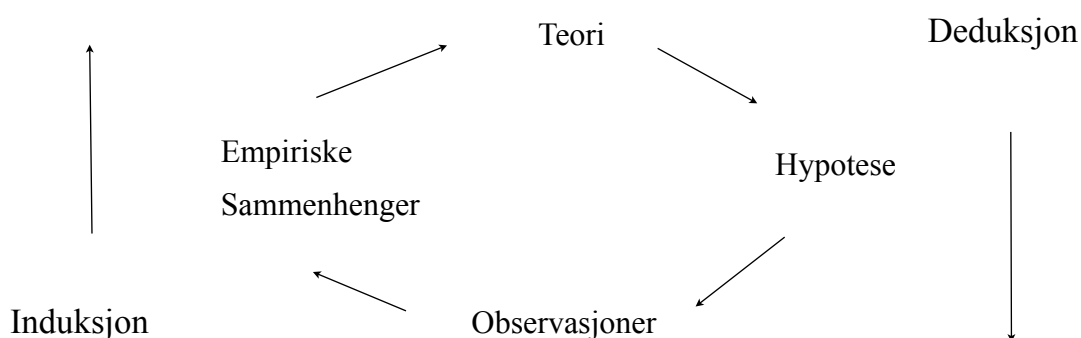
3.1 Metodisk design

Det metodiske designet beskriver retningslinjene for hvordan forskeren har tenkt å utføre prosjektet sitt. Disse retningslinjene omhandler hva undersøkelsen skal fokusere på, hvem som er aktuelle informanter, hvor undersøkelsen skal utføres, og hvordan den skal utføres (Thagaard, 2009). Som forklart tidligere vil studiets fokus og tema være journalisters bruk av eksperter og jeg har derfor intervjuet journalister fra mediehus fra forskjellige deler av Norge. Min forskningsnysgjerrighet er rettet mot den enkelte journalist og velger derfor å følge en kvalitativ metode. Undersøkelsen ble gjennomført i juni 2013 ved mediehus plassert i nordnorge, midtnorge og østlandet ved hjelp av fokuserte intervjuer. Disse er anonymisert av forskningsetiske grunner.

Ringdal (2007) beskriver hvordan det i dag er flere samfunnsforskere som velger å være pragmatiske i valg av forskningsstrategi. Problemstillingene bør selvfølgelig bety mest når man velger strategi, men forskerens kompetanse vil også påvirke valget. I mitt eget studie hadde jeg både et ønske og et behov for å skaffe meg oversikt over hva forskning og tidligere studier sier om eksperter i media før jeg selv skulle utforme hypoteser og begi meg ut i feltet. Derfor startet jeg med å sette meg inn i mediesosiologien som felt, og fant der tre spesielt interessante tematiske områder som ledet frem til tre forskningsspørsmål. Jeg gikk så inn i sosiologien og fant Anthony Giddens' teorier om ekspertsystemer som jeg ønsker å undersøke nærmere opp mot norske journalister.

3.2 Valg av metode

Dette studiet har en hypotetisk-deduktiv tilnærming, noe som er uvanlig i kvalitative studier i følge Ringdal (2007). Han beskriver hvordan det i kvalitativ metode er mest vanlig å bruke en induktiv tilnærming. Dette er fordi søken etter mening og formålsforklaringer er typisk i en kvalitativ forskningsstrategi, og er lettest å oppnå med en induktiv metode. Ringdal bekrefter at det likevel forekommer teoristyrte kvalitative undersøkelser der det er naturlig å ta utgangspunkt i teori. For meg var det nødvendig å sette meg inn i mitt tema teoretisk først. Ringdal forklarer at den hypotetisk-deduktive metode er som en abstrakt ramme for all vitenskap og illustrerer den med Wallaces (199?) vitenskapssirkel:

Figur 4 Wallaces vitenskapssirkel

Denne modellen omfatter både den induktive og deduktive metoden, og illustrerer hvordan tilnærmingene henger sammen. Ringdal (2007) sier at ved å følge denne modellen får man testet hypotesene sine for å se om man finner støtte til dem eller om de må forkastes.

Jeg har ved hjelp av teori kommet fram til tre hypoteser som jeg ønsker å teste oppmot min empiri. Mine empiriske funn har jeg igjen brukt for å teste om Giddens' teorier om ekspertsystemer stemmer overens med hvordan norske journalister bruker eksperter. Under analysen ble det gjort funn som ledet meg tilbake til litteraturen for å reviderte mitt teoretiske utgangspunkt, og ved å returnere til litteraturen fikk jeg fullbyrdet den sirkulære modellen to ganger.

Ringdal (2007) sier den kvalitative forskningsstrategien er en tilnærming som bygger på at den sosiale verden konstrueres gjennom individers handlinger. Dette betyr at sosiale fenomener ikke er stabile, men kontinuerlig i endring. På bakgrunn av min vitenskapelige tilnærming og problemstilling, har jeg valgt å gjennomføre studiet mitt kvalitativt. Problemstillingen innbyr til en analytisk og eksplorativ tilnærming der målet er å forstå den enkelte journalists bruk av eksperter.

Thagaard (2009) beskriver at arbeidet med problemstillingen er en prosess som pågår

gjennom hele forskningsprosjektet. Utformingen av problemstillingen påvirkes av de data forskeren samler inn, og hvordan analysen utføres. Problemstillingen gir et grunnlag for hvordan undersøkelsen kan legges opp, men det er også viktig at de innsikter forskeren får i løpet av prosjektet kan bidra til å utvikle problemstillingene videre. Problemstillingen har underveis blitt revidert flere ganger, og dette har resultert i to problemstillinger som passer studiet.

Arbeidet og utformingen av problemstillingen skjedde under innsamling av data og lesingen til teorikapitlet. I denne delen av prosessen fant jeg stadig nye artikler og studier som påvirket min egen tilnærming av tema. Jeg skjønnte at jeg ville komme til å bruke en kvalitativ tilnærming, men så også at de teknikkene jeg kom til å bruke under intervju ville kreve mye forarbeid. Skulle jeg lykkes med å rekruttere journalister og samtidig få tilgang til deres refleksjoner måtte jeg sette meg godt inn i deres felt. Jeg hadde brukt tidligere studier og journalistisk pensum for å sette meg inn i og forstå hva en journalist er og hva som kreves av dem i dag. Jeg hadde også snakket med journaliststudenter for å få innsikt i hva de lærer på studiene sine. For å kunne tillate meg å stille nærgående og kritiske spørsmål, men samtidig utøve respekt og opprettholde integritet, valgte jeg en hypotetisk deduktiv tilnærming til dette studiet. Et kriterium Thagaad (2009) setter for en god problemstilling er at den er tydelig og avgrenset nok til at den kan besvares innenfor de rammene forskeren må forholde seg til. Ut fra arbeidet som er lagt i teorikapitlet mener jeg at mine problemstillinger oppfyller dette kriteriet.

3.3 Utvalg

I kvalitative studier velger man informanter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen og de teoretiske perspektivene man bruker (Thagaad, 2009). Som tema og problemstillingene indikerer vil mitt utvalg bestå av journalister. Journalisten er i utgangspunktet vanskelig å rekruttere som informanter da de er på jobb stortsett hele tiden. Studiet av journalistens bruk av eksperter kan også forstås som et studie av journalisters kildenettverk, og kan på denne måten oppfattes som risikabelt for journalisten. Dette kommer jeg tilbake til i kapittel 3.3.1. Dette studiet er et tilgjengelighetsutvalg. Dette vil si at informantene har egenskaper som er relevante for problemstillingen, og blir valgt ut i fra deres tilgjengelighet for forskeren. Denne typen utvalg passer best til både studiet, problemstillingene og rammene for studiet.

Når man har journalister som intervjuobjekt er det viktig å ha et reflektert forhold til hva

journalisten risikerer ved å stille som informant. Jeg ville vite hvorfor journalistene bruker eksperter i deres artikler, og jeg var forberedt på at informantene kunne være kritiske til dette. Ved å stille for detaljerte spørsmål rundt deres kildenettverk og deres forhold til kildekritikk kunne jeg risikere å miste deres tillit. Journalistenes yrke baserer seg på deres personlige kildenettverk (Burås 2009) og jeg er ikke interessert i å studere dette. Studiet har ikke som formål å stille seg kritisk til informantenes journalistiske evner, men heller å studere de bakenforliggende årsakene for bruk av eksperter. Studiets viktigste formål er å forstå hvorfor og hvordan journalistene bruker ekspertene, ikke detaljer om deres kildenettverk. Det var kritisk for meg som forsker og intervjuer var å skape trygge rammer og tillit mellom meg og informanten også i forkant av intervjuet. Som informant har man alltid mulighet til å trekke seg, og når jeg først hadde rekruttert informanter forsøkte jeg å være så åpen som mulig for å beholde informantene. Dette gjorde jeg ved å gjøre studiets formål og anonymisering tydelig i dialogen med redaktørene og journalistene når jeg kontaktet de forskjellige mediehusene.

3.3.1 Utvalgsriterier

Mine utvalgsriterier er at journalisten må ha journalistisk utdanning og være praktiserende journalist. Dette er kriterier som gjør at informantene mine kan anses som eksperter ut fra den vitenskapelige tilnærmingen av ekspertbegrepet. Slik Eide (2011) sier det har de fleste journalister i dag høyere utdanning og det gir derfor mening å sette dette kriteriet. Informanten må også være praktiserende journalist for at jeg skal kunne studere journalisters bruk av eksperter. For å unngå å få en homogen gruppe har informantene også blitt delt inn i spesialiseringer. Disse er områdene allmennjournalister, sportsjournalister og kulturjournalister. Spesialiseringene har blitt valgt da de er typiske tematiske områder i både store og små aviser i Norge. Dette ble også gjort for å kunne studere spesialiseringenes forskjellige måter å bruke eksperter på. Bruker for eksempel sportsjournalistene de samme type ekspertene som allmennjournalistene? Et annet tiltak for å hinde en homogen gruppe var å rekruttere informanter fra fire forskjellige mediehus spredt i fire forskjellige fylker. Ved å intervjuer mennesker fra forskjellige deler av landet håpet jeg på en varierende lokal kultur, språk, geografi og befolkningstetthet. Likevel var jeg bevisst på at det kunne oppstå likheter blant informantene.

3.3.2 Utvalget slik det ble

Da jeg startet studiet var jeg klar over vanskelighetene ved å finne og beholde journalister som informanter først og fremst fordi intervjuene foregikk i juni, og flere hadde tatt ut sommerferie. Jeg visste også at journalisten praktisk talt er på jobb hele tiden og sannsynligvis ikke ville prioritere å bli intervjuet av en student. Jeg startet med å ta utgangspunkt i mitt eget nettverk. Jeg har familie og venner i Nord-Norge, Vestlandet, Midt-Norge og Østlandet som stilte seg disponible til å hjelpe både i rekruttering av informanter og til mine reiseovernattinger. Det viktigste jeg anså i rekrutteringen av informantene var å raskt kunne være tilgjengelig og få gjort intervjuene raskt. Jeg kontaktet mediehusene en uke i forveien før jeg var i nærheten og avtalte intervjuene. Strategien var at det ville være lettere å takke ja til å stille til intervju når de skjedde fortløpende, enn å planlegge intervjuer flere uker i forveien.

Med tanke på rekrutteringsstørrelsen tok jeg utgangspunkt i Tjora (2010) som hadde totalt atten informanter ved bruk av fokuserte intervju. Dette var et antall jeg strakk meg etter, men jeg lot funnene i datamaterialet mitt bestemme hvor mange jeg ville gjennomføre. Håpet var å få fire journalister fra hvert mediehus. Jeg planla å ha ti informanter innen kultur- og sportsjournalistikk og seks informanter innen allmennjournalistikk.

Totalt rekrutterte jeg seksten informanter der femten intervjuer ble gjennomført. Jeg har et tilgjengelighetsutvalg der utvalget er bestemt ut fra tilgjengeligheten av informanter. To av informantene mine har derfor ikke journalistisk utdanning. Funnene fra disse intervjuene gav likevel gode data og skilte seg ikke betydelig fra de med høyere utdanning, og har derfor blitt tatt med videre i studiet. Ikke alle journalister i Norge har journalistisk utdanning, og på denne måten følte jeg likevel at utvalget mitt var representativt slik jeg hadde forestilt meg. Siste intervju ble avlyst fordi informanten skulle ut i ferie, i tillegg til at jeg følte meg trygg på at det datamaterialet jeg hadde så langt var mettet. Jeg hadde satt av hele juni måned til å reise rundt å gjennomføre intervjuene, og jeg transkriberte fortløpende etter hvert intervju.

Resultatet ble syv allmennjournalister, fire kulturjournalister og fire sportsjournalister med varierte karrierelengder. I tillegg var mediehusene av forskjellige størrelser, og spredt utover hele Norge. For å gi en oversikt over informantene har jeg laget en tabell som presenterer informantene med sine spesialiseringsområder. Av etiske hensyn har informantene blitt anonymisert:

Navn	Spesialisering	Navn	Spesialisering
Arne	Kultur	Ivar	Sport
Beate	Sport	Jill	Kultur
Christian	Sport	Kåre	Kultur
Dina	Allmenn	Lise	Allmenn
Einar	Allmenn	Magne	Kultur
Frøya	Sport	Nora	Allmenn
Geir	Allmenn	Odin	Sport
Hilde	Allmenn		

Tabell 1 Oversikt over informanter

3.3.3 Anonymitet

I dette studiet har jeg ikke vært interessert i kjønnsforskjeller, geografiske forskjeller eller aldersforskjeller, noe som har forenklet arbeidet med anonymisering. Jeg har vært interessert i den enkelte journalists refleksjoner, og et middel for å få tilgang til journalistens tanker og følelser er å gi rom for trygghet og anonymitet. Jeg følte at dette var noe jeg lyktes med da de fleste av informantene mine delte mange tanker og personlige refleksjoner. Det ble understreket både under rekrutteringen og rett før båndopptak for informantene at de ikke skulle kunne gjenkjennes i studiets sluttprodukt og jeg mener dette kriteriet er oppfylt.

3.4. Valg av fokusert intervju

Det fokuserte intervju må ikke forveksles med fokusgruppeintervju. I et fokusgruppeintervju intervjues en gruppe informanter om ett eller flere tema, og man er ute etter det Morgan (1988) kaller å «observere den interaksjonen som oppstår mellom informantene» (Morgan, 1988 som sitert i Tjora 2010:107). Slik er det ikke i et fokusert intervju. Man er heller ikke opptatt av den lange dyptgående samtalen som man har i det tradisjonelle dybdeintervjuet.

Valget av det fokuserte intervjuet som forskningsmetode ga derfor mening på grunn av arbeidet som lå i forkant av intervjuene, samt omstendighetene rundt yrket til mine informanter. Journalistens arbeidsituasjon kan være spontan. De kan plutselig få inn tips som må sjekkes

umiddelbart eller dra ut i feltet for å dekke en sak. De har også deadlines som kan sette begrensninger for intervjuet. Dette krever en fleksibilitet av meg som intervjuer, og var noe jeg var bevisst på under alle intervjuene. Jeg skjerpet også forskningskreativiteten min og lot informantene mine være med på å sette rammene rundt intervjuet. Jeg ga informantene mulighet til å sette sted, dato og tidspunkt, og satte selv av mye tid i tilfelle jeg måtte reise langt for å foreta intervjuet.

For å kunne gjennomføre et fokusert intervju må tema og spørsmål være sterkt avgrenset, og man må ta stilling til om disse er avgrenset godt nok før intervjuene starter (Tjora 2010). Jeg testet intervjuguiden på medstudenter og snakket uformell med journaliststudenter, og mente den var avgrenset nok i forhold til den informasjonen jeg allerede hadde. Forsker må også ta stilling til om det er mulig å oppnå tillit tidlig i intervjuet siden tillit er viktig for å få informanten til å dele sine refleksjoner (Tjora 2010:110). For å skape tillit hadde jeg først en samtale med redaktørene til mediehusene og sendte et informasjonsskriv om mitt studie (se vedlegg). Strategien var å være så åpen som mulig og gi redaktør og informant tid til å reflektere og ta stilling til om de ville stille til intervju. Jeg håpet også at informantenes deltakelse i å sette rammene for intervjuet, samt en estimert tidsramme på 15 minutter ville gjøre intervjuet interessant.

Jeg hadde reflektert og bestemt meg for å la informantene dele refleksjoner utover de spørsmål som framkom i intervjuguiden for å ikke gå glipp av data. Dette vil riktignok si at man beveger seg over på en annen form for intervjuteknikk, men jeg anser dette som riktig for mitt studie.

3.4.1 Intervjuguide

Det er som regel å foretrekke at informantene er av variert aldersgruppe og at kjønnene er omtrentlig likt representert. Derfor pleier som regel spørsmål om kjønn og alder å være klassiske innledende bakgrunnsspørsmål. I dette studiet er jeg derimot ikke interessert i kjønn og alder og valgte derfor andre bakgrunnsspørsmål. Informantene ble derfor spurt innledningsvis om antall år som praktiserende journalist, informantens vurdering av størrelsen på avisen han jobbet for og bakgrunn for valg av spesialiseringsområde i sin egen journalistikk. Disse spørsmålene fungerte bra for å starte intervjuet.

Tidligere erfaringer med intervju har lært meg at det lønner seg å ha en ferdig formulert intervjuguide med hjelpespørsmål i stikkordsform. Dette er også noe Tjora (2010) praktiserte da han foretok fokuserte intervju i hans forskning på bruk av sms. Hans informanter var rekruttert på bakgrunn av de relevante erfaringene de hadde på temaet som han forsket på, så i Tjoras studie var

mye informasjon gitt før intervjuene startet. Dette gjorde det mulig å ha korte intervjuer som likevel var svært informative (Tjora, 2010). Jeg hadde selv satt meg inn i mediasosiologien som felt og lest mye på tidligere forskning av journalisters ekspertisebruk og mente derfor selv at jeg hadde mye informasjon i forkant av intervjuene.

Det fokuserte intervjuet er som regel kort, både for forsker og informanters del, og varer omlag 12-18 minutter. I Tjoras (2010) studie av smsbrukere hadde han 18 informanter og fikk generert detaljerte erfaringsdata ved hjelp av denne metoden. Iversen (som sitert i Tjora 2010:111) brukte fokuserte intervju da han intervjuet sykepleiere. Han erfarte at flere av hans informanter var ivrige på å komme frem til de «virkelige» spørsmålene i intervjuguiden hans, noe som viser hvor viktig det var for meg å tydeliggjøre tidsaspektet i denne metoden for informantene mine. Selv om jeg antok at mine informanter ønsket å bli ferdig med intervjuet fort, kunne jeg ikke se bort fra at noen hadde satt av mye tid og hadde lyst til å ha en lengre samtale.

Arbeidet med intervjuguiden til det fokuserte intervjuet er meget viktig. Der man i dybdeintervjuet står mer fritt til å gå videre med andre temaer som plutselig dukker opp underveis i intervjuet, har det fokuserte intervjuet en streng og strukturert intervjuguide. Den er streng i den forstand at forskningskreativitet og innsnevring ligger i forkant av selve intervjuet, og strukturert i den forstand at man følger en kort og presis intervjuguide gjennom hele intervjuet. Tidsaspektet i det fokuserte intervjuet tillater ikke informanten å spore av til andre temaer så som i dybdeintervjuet, og på denne måten stilles det også krav til intervjueren om å være målrettet (Tjora 2010). Selve intervjuguiden burde ikke bestå av mer enn 10-12 spørsmål (Tjora, 2010), og min egen intervjuguide bestod av 12 spørsmål.

For å skape en logisk og strukturert intervjuguide tok jeg utgangspunkt i mine forskningsspørsmål i utformingen av intervjuguiden. Intervjuguiden fulgte dermed temaene roller, medielogikk og språk punktvis. Spørsmål en til tre var som nevnt grunnleggende oppvarmingsspørsmål. Fra spørsmål fire og utover ønsket jeg å få fram refleksjoner hos informantene. Til disse spørsmålene hadde jeg hjelpestikkord i tilfelle informantene fant det vanskelig å få i gang refleksjoner, men disse ble bare brukt om det var nødvendig. I spørsmål fire til seks, som var tematisk knyttet til roller, spurte jeg om sist gang de brukte eksperter, om det var en typisk situasjon, hva de typiske bruksområdene for eksperter var innenfor deres spesialiseringsområde og om informanten noen ganger brukte seg som ekspert i sin journalistikk.

Spørsmål syv og åtte gikk på medielogikk der informantene ble spurt hvordan de valgte sine eksperter og om det var lett. De ble i spørsmål åtte presentert for en påstand om at forskning ofte

blir fremstilt som spektakulært og dramatisk, hva de trodde dette kom av og om de var enige. Spørsmål ni gikk på språk, og informantene ble presentert for en ny påstand. Denne var at forskningens fagspråk oppleves som vanskelig å forstå for folk flest, og informantene ble spurt hva de trodde kunne være den beste løsningen på eventuelle språklige utfordringer. Spørsmål ti gikk på politikk, der informantene ble fortalt at politikere ofte henviser til forskning når de uttaler seg, og ble deretter spurt om de trodde dette kunne påvirke journalistikken, og i så fall hvordan. I spørsmål elleve ble informantene bedt om å vurdere ekspertisebruken i artikkelen «Flommen kan bli enda verre» hentet fra NRK.no 23.05.2013. Denne saken ble valgt da den hadde fått mye medieomtale av både små og store aviser da intervjuene ble gjort. Jeg avsluttet intervjuet med å spørre informanten om han hadde noen flere tanker som vi ikke hadde vært inne på. Siden informantene ble opplyst om type intervju de gikk til, og i tillegg hadde en direkte tilknytning til temaet gjennom deres yrke, mente jeg denne strukturen ville være uproblematisk å bruke. Etter første intervju ble dette likevel motbevist.

Under mitt første intervju viste det seg at begrepet 'ekspert' måtte defineres for informanten. Min første informant ble usikker og spurte hva jeg mente med ekspert, og jeg innså at jeg hadde jobbet så lenge med temaet mitt at jeg ikke tenkte over at jeg tok dette for gitt. Da jeg hadde testet intervjuguiden på medstudenter tenkte jeg ikke over at også de hadde en god kjennskap til begrepet ekspert gjennom kollokvier og hverdagsprat. Denne erfaringen tok jeg med til neste intervju som var 15 minutter etter første intervju. Jeg forklarte informanten før intervjustart at når jeg brukte ordet «ekspert» under intervjuet var det i dets videste forstand. Det kan være faglærte eksperter som er veletablerte i offentligheten og forskningsmiljøer på den ene siden, og ufaglære eksperter som kanskje kan mye om noe uten å ha papirer på den andre. Jeg poengterte at jeg likevel var mest interessert i deres egen oppfatning og bruk av begrepet i dette studiet. Etter denne oppdagelsen ble det viktig å få definert begrepet rett før alle intervjuene slik at informantene hadde omtrent samme utgangspunkt og tid på å reflektere over begrepet.

3.4.2 Hjelpemiddel

I det fokuserte intervjuet har man en stram tidsramme og det kan derfor være vanskelig å etablere tillit og kontakt mellom forskeren og informanten. Det vil derfor være nyttig å ta i bruk hjelpemidler for å provosere informanten til å reflektere og for å få et tydeligere tematisk fokus under intervjuet (Tjora, 2010). Et hjelpemiddel jeg valgte å bruke var å definere begrepet ekspert

for informantene utfra en journalistisk tilnærmingen. Hensikten var at jeg ikke bare var interessert i å studere den vitenskapelige tilnærming til ekspertbegrepet, men også den journalistiske. Om informantene fikk presentert den vitenskapelige tilnærmingen av begrepet ville jeg risikere at de gikk bort fra journalistikkens måte å bruke eksperter, og jeg ville dermed fått et skjevt bilde av journalistenes bruk av eksperter.

3.5 Min forskerrolle

Forskerrollen kan bli påvirket av forskers engasjement og forståelse av det aktuelle temaet (Thagaard 2009). Det er også viktig at forskeren holder sine personlige meninger for seg selv under intervjuet, slik at forskerens synspunkter ikke smitter over på informanten (Moen og Karlsdóttir 2011). Jeg har hatt en personlig interesse for eksperter og journalistikken lenge og hadde satt meg godt inn i journalistikken såvell som tidligere studier av eksperter. Jeg passet derfor på at jeg fulgte intervjuguiden min systematisk under intervjuene. Dette var både for å holde tidsskjema, unngå spontane ledende spørsmål og fremstå så nøytral som mulig. At forsker skal være fullstendig nøytral mener Rapley (2004) er umulig å oppnå i en intervjusituasjon, men jeg forsøkte likevel å ikke stille spørsmål utenfor intervjuguiden eller vise om jeg ble fornøyd eller misfornøyd med informantens svar. Veileders innspill på intervjuguide, samt utprøving av intervjuguiden på medstudenter har forsikret meg at spørsmålene var preget av flere oppfatninger enn mine egne.

Intervjuene viste seg å bidra til fruktbare data som har gitt analysen en dybde og variasjon av stor interesse. Det var likevel en av informantene som ikke bydde like mye på seg selv som andre. Odin var den av informantene jeg opplevde som mest kritisk, både verbalt og i kroppspråket da han satt med hendene i kors i en bakoverlent holdning under store deler av intervjuet. Han delte også få refleksjoner. Til tross for at jeg viste stor interesse for Odin ved å lene meg inn i samtalen og holde øyekontakt fikk vi lite kontakt. Etter intervjuet ble jeg selvkritisk og gikk stegvis igjennom intervjuguiden og notatene mine for å se om jeg hadde gjort noe annerledes denne gangen, men nei. Hadde den manglende tilliten kommet av at vi kom fra forskjellige distrikter i Norge? At vi var av forskjellig kjønn? Hadde jeg opptrådt upassende? Var jeg ikke korrekt kledd? Eller hadde Odin en dårlig dag? Intervjuet skjedde kl. 15:00, hadde kanskje Odin en deadline å rekke? Under transkriberingen oppdaget jeg at Odin ikke hadde vært kritisk til meg personlig, men heller til spørsmålene jeg stilte. Intervjuet av Odin kommer jeg nærmere inn på i analysen, kapittel 4.

Det kan argumenteres for at min forskerrolle kan ha påvirket informantens tilnærming til ekspertbegrepet. Da jeg ved mitt første intervju valgte å gi informanten den brede journalistiske

tilnærmingen av begrepet ekspert, gikk jeg bort fra begrepets opprinnelige avgrensning som ble gjort i starten av studiet mitt, den vitenskapelige tilnærmingen. Under innsamling av data var jeg interessert i å finne ut hva journalistene selv la i begrepet ekspert for å kunne tilføye empiriske funn til den journalistiske tilnærming. Da første informant ikke forstod hva jeg mente med ekspert tilbød jeg en meget generell avgrensning av ekspertbegrepet basert på Oxford's (2004), Albæk mfl's (2002) og Allerns' (2001) tilnærming. Dette var en bevisst handling som var ment for å hjelpe informantene til å reflektere over ekspertbegrepet med en journalistisk tilnærming, men det kan argumenteres for at dette har lagt føringer for journalistenes tanker om begrepet. Jeg mener likevel at denne definisjonen har vært et hjelpemiddel for journalistene mer enn den har vært ledende.

3.6 Datakvalitet

For å sikre studiets kvalitet vil jeg nå vise hvordan jeg brukte kriteriene reliabilitet, validitet og generaliserbarhet for oppnå dette.

5.6.1 Reliabilitet

Reliabilitet knyttes til en vurdering av om forskningsprosjektet er utført på en pålitelig og tillitsvekkende måte (Thagaard, 2009). Forskeren må argumentere for reliabiliteten ved å redegjøre for hvordan dataene er blitt utviklet i løpet av forskningsprosessen. Ved å beskrive sitt teoretiske ståsted gir man også en teoretisk gjennomsiktighet som bidrar til studiets reliabilitet. Jeg hadde selv satt meg godt inn i tidligere studier og sosiologiske teorier før jeg lagde problemstillingene mine. Ut fra dette lagde jeg videre tre forskningsspørsmål som var til hjelp for å kunne svare på problemstillingene mine. Disse var også til hjelp for å tematisere intervjuguiden min. Ringdal (2007) sier at det er sentralt at svarene fra hvert intervju ville blitt de samme om intervjuet hadde blitt gjennomført flere ganger. Jeg oppnådde dette ved mitt femtende intervju, og valgte derfor å avlyse siste intervju. Informantene innehar den relevante bakgrunnen for studiet mitt og alle reflekterte over spørsmålene som ble stilt. Under intervjuene ble bruk av båndopptaker en stor fordel når det gjaldt studiens reliabilitet, da den fungerte som en garanti for at svar ble transkribert korrekt. Ved å bruke notater fra intervjuene og lydopptak fikk jeg transkribert nøyaktig slik de ble sagt. Ved å bare bruke notater ville jeg risikert å miste informasjon i tillegg til at det ville være tidkrevende. For å forsikre meg om at informantene ble sitert korrekt brukte jeg mye tid på

transkriberingen og hørte igjennom opptaket flere ganger.

Ut fra dette vurderer jeg dermed studiets reliabilitet som god.

5.6.2 Validitet

Validitet knyttes til tolkningen av data og handler om gyldigheten av de tolkninger forskeren kommer frem til. Den kan presiseres ved å stille spørsmål om de tolkninger vi kommer frem til er gyldige i forhold til den virkeligheten vi har studert (Thagaard, 2009). Før jeg utformet intervjuguiden min hadde jeg satt meg inn i mediesosiologien, tidligere studier av journalister og aktuelle sosiologiske teorier. På denne måten sikret jeg spørsmålenes relevans til studiets tema. En annen viktig del av valideringen er å gjøre intervju spørsmålene relevant til problemstillingene (Tjora, 2010). Dette gjorde jeg ved å forme forskningsspørsmålene til problemstilling 1:

- 1) Oppfatter journalistene seg selv som eksperter, hvorfor/ hvorfor ikke?
- 2) Legger medielogikken føringer for journalsitenes behov for å bruke eksperter?
- 3) Eksisterer det en språkbarriere mellom forskere og journalister, og kan denne være til hinder for en konstruktiv kommunikasjon?

Et av de viktigste temaene i dette studiet er roller. Et eksempel på hvordan jeg formulerte spørsmålene for å dekke temaet er som følger:

- Kan du fortelle om sist gang du selv brukte ekspert(er) i ditt arbeid, og var dette typisk?
- På mange måter er vi alle eksperter på noe, med tanke på utdanningsnivået til gjennomsnittsbefolkningen. Bruker du noen gang deg selv som ekspert i dine artikler? Hvorfor/Hvorfor ikke?

Hvert forskningsspørsmål ble formulert på bakgrunn av teorier og tidligere forskning, og ble representert med et antall spørsmål i intervjuguiden. Det var bare ett spørsmål som ikke ledet til interessant informasjon, men jeg fikk likevel såpass mye interessant informasjon at jeg derfor mener at validitetskravet er oppfylt.

5.6.3 Generaliserbarhet

I kvalitative studier gir fortolkningen grunnlaget for overførbarheten, og beskriver ikke mønstrene i dataene som i kvantitativ forskning (Thagaard, 2007). Målet er å heller kunne generere kunnskap

som kan overføres til lignende situasjoner. Ved for eksempel at funn fra denne studien skal kunne gi forståelse av temaet utført på andre informanter eller på andre områder (Kvale, 2010). Informantene har hatt mange felles praksiser, refleksjoner og holdninger, og dette mener jeg gir grunnlag for å tro at mine funn kan indikere hva en annen, tilsvarende gruppe ville svart.

4. Analyse

I dette kapitell skal jeg, ved hjelp av femten intervjuer foretatt ved fire forskjellige mediehus i Norge, undersøke studiets to problemstillinger;

P1: Hva er en ekspert, hvorfor og hvordan bruker journalister eksperter?

P2: Stemmer Anthony Giddens teori om ekspertssystemer overens med hvordan norske journalister bruker eksperter?

Som nevnt i kap. 3.1 bruker jeg en hypotetisk deduksjon i analysen. Det vil si at jeg har på grunnlag av generell teori utformet spesifikke hypoteser som jeg etterprøver empirisk. Dette er representert i tre tematiske forskningsspørsmål som analysen er delt inn i. Analysen er delt inn i fire deler som omhandler studiet tre tematiske områder nemlig roller, medielogikk og språk. Fjerde del vil ta for seg problemstilling nummer to, og vil anvende modellen av Giddens ekspertssystemteori for å undersøke om teorien stemmer overens med norske journalisters bruk av eksperter. Analysen avsluttes med en sammenfatning og konklusjon for tydeliggjøre studiens funn.

4.1 Roller

Dette kapitlet belyser studiets første forskningsspørsmål; *Oppfatter journalistene seg selv som eksperter, hvorfor/ hvorfor ikke?* Jeg vil nå vise hvordan informantene reflekterte om ekspertbegrepet og sin egen rolle som ekspert. Jeg vil også se på hvordan informantene brukte eksperter og vil underveis trekke fram relevante sitater fra intervjuene.

4.1.1 «Hva legger du i ekspert?» -Problematisering av ekspertbegrepet

Slik som det fremgår i intervjuguiden min spurte jeg i begynnelsen av hvert intervju om informantene kunne fortelle om sist gang de brukte eksperter i sin egen journalistikk. Hensikten var å forstå hvordan informantene selv brukte begrepet ekspert. Mitt første intervju var med Arne som jobbet med kulturjournalistikk. Under intervjuet ble det tydelig at jeg måtte sette av tid til å forklare Arne hva jeg mente med begrepet ekspert da han ikke forstod spørsmålet mitt.

«Meg: Kan du fortelle om sist gang du selv brukte eksperter i ditt arbeid?»

Arne: Siste gang jeg brukte eksperter?

Meg: Ja.

Arne: Ehm, Hva... Hva tenker du på? Hva legger du i eksperter?

Meg: Eksperter kan være at du bruker en kilde som en ekspert, det er litt opp til deg selv hvordan du selv legg-

Arne: Må den kilden være en person?

Meg: Det trenger det ikke nødvendigvis å være-

Arne: Må det være en kilde du finner på internett? forum? eller...

Meg: Ja, det kan-

Arne: Oki, to minutt før jeg kom ut her. (begger ler)»

Jeg hadde jobbet så lenge med temaet mitt at jeg hadde tatt for gitt at journalistene hadde en bevissthet om ekspertbegrepet, noe Arne arresterte meg på. Som det ble nevnt i kap. 3.4.2 tok jeg lærdom av denne erfaringen og endret intervjuguiden min. Informantene ble fra nå av presentert for den journalistiske tilnærmingen til ekspertbegrepet. Jeg forklarte at en ekspert kunne ha høy utdanning og være etablert innen sitt forskningsmiljø (faglig ekspertise), men en eksperten kunne også være en person uten faglig kompetanse som hadde opplevd noe spesielt (konsekvens eksperter). Hensikten med å gi denne definisjonen var å få journalistene til å reflektere over eksperter utfra et journalistisk ståsted. Som nevnt var jeg ikke interessert deres refleksjoner utelukkende med en vitenskapelige tilnærming til ekspertbegrepet, og presenterte dem derfor for en journalistisk tilnærming. Alle informantene ble nå introdusert til denne tilnærmingen i forkant av intervjuet slik at informantene hadde samme forutsetninger for å forstå begrepet. Tiltross for denne misforståelsen mellom meg og Arne førte oppklaringen av begrepet til en lett stemningen og vi fikk en god kontakt under intervjuet. Arne problematiserte heller ikke begrepet videre under intervjuet.

Avklaringen av ekspertbegrepet viste seg å være nyttig da informantene ikke nødvendigvis hadde satt ord på dette tidligere. Slik som Ivar beskrev det:

«...faktisk måten det begrepet du snakker om nå slår det meg, når jeg tenker over det. At egentlig, i hvertfall slik jeg føler det, så bruker jeg eksperter mye mer enn jeg tror, men jeg har på en måte ikke satt ord på det.»

Ivar, Sportsjournalist

Jeg anser sitatet som en viktig refleksjon av Ivar. Han var ærlig ovenfor seg selv og innrømmet at dette hadde han ikke tenkt mye over. Dette sitatet kom mot slutten av intervjuet, og slik jeg tolker Ivar viser dette at han hadde brukt tid under intervjuet til å tenke over begrepet ekspert, både oppmot eget bruk av eksperter og eksperter i seg selv. Dette kan komme av at Ivar jobbet som

ufaglært sportsjournalist og dermed ikke hadde samme forutsetninger for den journalistiske tilnærmingen til ekspertise som de faglærte journalistene. Ivar har jobbet som sportsjournalist i atten år og ble plukket opp fra gata av en bekjent som så at Ivar hadde nyhetsteft. Det var slik han fikk jobb som journalist. Ved intervjustart var det tydelig at Ivar hadde mye på hjertet og satte pris på å bli intervjuet. Jeg fikk god kontakt med Ivar og vi snakket sammen i trettisyv minutt, noe som var tjueto minutt lengre enn vi hadde avtalt på forhånd. Ivar delte mye av seg selv, og jeg tok derfor en avgjørelse og lot ham snakke. Jeg poengterte underveis at vi ville bevege oss utenfor tidskjemaet, men dette var i orden for han. Som nevnt i kap. 3.4.1 er dette en av konsekvensene av å anvende fokuserte intervju. Dette hadde jeg hadde reflektert over på forhånd og bestemt at informantene kunne få dele refleksjoner utover det intervjuguiden tillot for å ikke gå glipp av data. Dette vil riktignok si at man beveget seg over bort i fra det fokuserte intervjuet som teknikk, men jeg anså dette som riktig for dette intervjuet.

Også Geir, som har jobbet som faglært allmennjournalist i tjuetre år, problematiserte begrepet ekspert. Han hadde et gjennomgående reflektert forhold til sin rolle som journalist, og hadde mange tanker som han delte med meg. Geir problematiserte ekspertbegrepet noe, men løste dette ved å bruke kunnskaper fra utdanningen sin for å klargjøre begrepet for meg, og for seg selv. Slik Geir forklaret det:

«Det kommer litt ann på hva du mener med ekspert. (...) Jeg husker fra den gang jeg gikk på journalisthøyskolen, så har du ekspertkilder som er eksperter fordi de kan noe veldig godt og som har studert noe eller har tung utdannelse. Men så har du også det som kaltes da, og som sikker kalles det samme nå, som er konsekvens eksperter og det er dem som opplever noe og som på en måte er eksperter på eget liv.»

Geir, Allmennjournalist

Jeg tolker Geir gjentagelse av ekspertbegrepet under intervjuet som hans måte å uttrykke enighet i begrepets avgrensning som var gitt før intervjustart. Dette viser at min strategi for å få informantene til å reflektere over eksperter med en journalistisk tilnærming fungerte. Slik jeg tolker Geir igjenkjente han denne definisjonene fra journalisthøyskolen, og jeg kunne dermed anta at de andre informantene ville tilnærme seg ekspert begrepet på samme måte.

Informanter hadde flere tilnærminger til ekspertbegrepet. Christian, som har jobbet som sportsjournalist i tjuesyv år og har plass i et ekspertpanel for en landsdekkende tv kanal, fortalte meg under intervjuet om hvordan ekspertisebruk har blitt et standard oppsett i sportsjournalistikken. Da jeg spurte om han brukte seg selv som ekspert tok han avstand fra dette. Slik Christian selv sa det;

«Det mulig at.. Jeg vet ikke hvordan folk oppfatter det, men jeg har et veldig ydmykt forhold til det tema jeg skriv om. Og jeg har alltid, i hvertfall så langt det er mulig, snakket med andre som jeg mener kan mer om emnet enn det jeg selv kan, og gjerne hentet litt kunnskap og bakgrunn for egne meninger. (...) Jeg synes på en måte at pressen ofte gjør folk litt urett i å plasser de i en sånn ekspertbås.»

Christian, sportsjournalist

I etterkant av intervjuet tenkte jeg mye på Christian og det jeg tolket som en form for dobbeltrolle han opplevde som journalist. På den ene siden er Christian en ekspert i kraft av sin deltagelse i et ekspertpanel, men på en annen siden identifiserer og anerkjenner ikke Christian seg selv som ekspert. Dette kjenner vi igjen som en rolleforvirring der man opererer med flere oppfatninger av hva en gitt rolle innehar av normer, plikter, arbeid og ansvar (Brante 2008). Christian fortalte meg videre om hvordan bruk av eksperter i sportsjournalistikken hadde blitt et standard oppsett, men at de ikke var i kontakt med samme type eksperter som i allmennjournalistikken.

Christian: Vi jobber jo med sporten, så vi jobber jo ikke med den type eksperter (...) I fotball er det gjerne slik at det er de mislykkede trenerne som ikke får seg jobb som er eksperter.

Meg: Åja?

*Christian: *ler* Å hva slags ekspert er det da?*

Jeg tolket Christian som noe kritisk til disse ekspertene. Ut fra den journalistiske tilnærmingen informantene ble presentert for i starten av intervjuet, anså jeg fotballtreneres erfaringsbaserte kunnskaper fra sporten og lagtrening helt klart som en ekspertisekunnskap. Likevel framstod Christian som noe mistroisk til de mislykkede trenernes ekspertise. Slik jeg forstod Christian kan dette henge sammen med hvordan han selv anse seg som en ikke-ekspert. Jeg fikk inntrykk av at Christians personlige definisjon av eksperter var mer tilknyttet til den vitenskapelige tilnærmingen av ekspertise enn den journalistiske tilnærmingen. Jeg sympatiserte med Christian, men reflekterte også over at dette likegjærne være uttrykk for helt noe annet. Det kan hende at Christian følte det ukomfortabelt å bli konfrontert med sin ekspertise i intervjusettingen, og kan ha følte det ubehagelig å blitt satt i en situasjon der han måtte redegjøre for sin ekspertrolle. Intervjusituasjonen kan oppleves som uvant for Christian såvæll som de andre informantene. Når jeg tenkte tilbake på de andre informantene mine la jeg merke til at flere hadde tatt med seg penn og notatblokk på intervjuet. En av informantene ga en slengbemerkning etter intervjuet om at blokka og pen var med rett og slett av gammel vane. Dette fikk meg til å reflektere over at i denne intervjusettingen var det journalistene som var intervjuobjektet, og dette kunne være en uvant rolle for informantene å tre inn.

Av alle informantene mine var det en som tok fullstendig avstand fra ekspertbegrepet. Nora, som har jobbet som allmennjournalist i femten år, gjorde det helt tydelig for meg hva hun mente om eksperter. Slik hun selv forklarte;

«Jeg tror aldri jeg noen gang har skrevet ordet ekspert eller ekspertkilde i min avisskriving. Det tror jeg faktisk aldri jeg har gjort, og det er jeg litt stolt av. Det syns jeg er en uting.»

Nora, allmennjournalist

Dette sitatet kom tidlig under intervjuet, og gjorde meg usikker på om Nora hadde forstått hvilken ekspertdefinisjon jeg hadde gitt. Jeg ble urolig og følte et behov for å gjenta definisjonen, men lot være for å ikke risikere å påvirke informantens refleksjoner. Når jeg ser tilbake på intervjuet med Nora tolker jeg dette som hennes måte å distansere seg fra den journalistiske tilnærmingen av eksperter. Som nevnt innledningsvis i kap. 1.1. kan man finne flere eksempler på referanser til eksperter i avisenes overskrifter der det er vanskelig å tolke overskriftene som underholdene eller kunnskapsformidlende. Når leser ikke blir presentert for hvilken forskning som ligger bak overskriftene kan det være vanskelig å tolke ekspertisebruken. Som Nora selv forklarte det;

«Selvom du selv sitter på en doktorgrad i ett eller annet felt, så skal det litt til for å si at du er en ekspert. For du er en ekspert kanskje akkurat på det, men man har jo fortsatt masse mer å lære, og det er ikke sikkert at ditt felt eller din tilnærming er en som kan gjelde for alle. Så jeg er litt sånn kritisk til å stole blindt på en person som kaller seg for ekspert, for som regel kan bare vedkommede litt.»

Nora, allmennjournalist

Under intervjuet fikk jeg ikke greie på om Nora her refererer til den journalistisk eller vitenskapelig tilnærming til ekspertbegrepet. Når Nora sier at en doktorgrad ikke holder for å kunne kalle noen en ekspert kunne jeg med sikkerhet si at hun hadde en sterk mistro til begrepet og fenomenet ekspert. En person med doktorgrad har hatt mange års utdanning og har blitt særdeles godt trent i sitt fagfelt. Jeg hadde lyst til å spille videre på dette, men valgte å forholde meg til den strukturerte intervjuguiden da Nora hadde sagt på forhånd at hun hadde dårlig tid. Slik jeg forstod Nora tok hun også avstand fra sin egen rolle som ekspert da hun svarte følgende på spørsmål om hun brukte seg selv som ekspert:

«Menne... Nei jeg tror ikke jeg har gjort det altså.. Og grunnen er vel at jeg mener at det skal være et skille mellom en rolle som journalist og som deltager i reportasjen. Så jeg skriver om andre, ikke om meg selv, og det er ikke min rolle når jeg er journalist.»

Det var stor forskjell mellom Arne og Noras tilnæringer til ekspertbegrepet selvom de begge hadde samme forutsetninger for å forstå begrepet. Jeg hadde ikke forventet at det ville oppstå så ulike tilnæringer til ekspertbegrepet da jeg hadde oppfattet ekspertisebruk både en vanlig og nødvendig praksis for journalistenes evne til å være objektive og nøytrale i deres journalsittikk (Eide, 2011; Fossum og Meyer, 2008; Kurvand 2012)). Ytterpunktene er illustrert i følgende modell:

Figur 5 Illustrasjon av ekspertdefinisjons ytterpunkter

Samtalen med Nora hadde utartet seg på en annen måte enn den jeg hadde hatt med Geir, Christian og Ivar. De hadde også hadde vært kritiske, men på en annen måte. Til forskjell fra sportsjournalistene forstod jeg Nora slik at hun snakket om den vitenskapelige tilnærmingen til eksperter som assosieres med forskning og høyere utdanning, mens sportsjournalistene snakket om den journalistiske tilnærmingen av ekspert. Dette kan komme av at ekspertene som blir brukt i sporten vanligvis er eksperter i kraft av å ha vært fotballtrenere og ikke på grunn av deres vitenskapelige kunnskaper slik som Christian fortalte det.

Jeg kom fram til at ekspertbegrepet slett ikke var så lett å definere og diskutere med informantene som først antatt. Selvom informantene fikk begrepet definert ut fra en journalistisk tilnærming fant noen av informantene det vanskelig å relatere seg til begrepet.

4.1.2 Hva brukes eksperten til?

Videre som intervjuguiden viser ble informantene bedt om å forklare hva de typiske bruksområdene for eksperten var innenfor deres spesialiseringsområde. Her viste det seg at majoriteten av informantene hadde brukt ekspertkilder rett før intervjustart, og hadde ingen problemer med å fortelle i detaljer hvordan de hadde gått fram. Beate og Frøya brukte eksperter til å vurdere saken de skrev om, og deres utsagn er representative for de øvrige sportsjournalistene. Dina og Lise brukte

eksperter til å sette saken de skrev om i en større sammenheng og er et representativt utsagn for de øvrige allmennjournalistene. Slik som Lise beskriver det;

«Jeg bruker eksperter ofte for å løfte saken.. ehm, å ikke bare ha en sak med et intervju og ting, men å sette det i en større sammenheng, og kanskje få inn flere stemmer.»

Lise, Allmennjournalist

Alle informantene hadde en klar oppfatning av hva ekspertene ble brukt til, og da jeg startet analysen så jeg umiddelbart at den største forskjellen lå i spesialiseringene deres.

Sportsjournalistene brukte ekspertene til å vurdere, mens allmennjournalistene brukte ekspertene til å sette sakene deres i en større sammenheng. Jeg mener dette kan komme av at journalistene skriver forskjellige typer artikler, og dermed har behov for forskjellige typer eksperter. Allmennjournalistene kan for eksempel dekke kompliserte og snevre nyhetssaker som ikke nødvendigvis er allmenkjente, og på den måten kan de trenge hjelp av ekspertisekunnskaper med vitenskapelig eller faglært kunnskap.

Samtlige sportsjournalister snakket om hvordan de brukte eksperter til å vurdere sine egne vurderinger når de dekket fotballkamper. Christian hadde som nevnt beskrevet hvordan bruk av tidligere fotballtrenere ble brukt som eksperter. Dette var også noe Beate, som vi husker har jobbet som sportsjournalist i sytten år, hadde reflektert over. I snakk om fotballspillere som eksperter delte Beate også sine tanker om hvilke konsekvenser disse fotballekspert kunne ha:

«Beate: ehm, jeg tror at innenfor sport i allfall, eller fotball, så bør vi nok kanskje tenke oss litt om i graden av antall eksperter altså. Hvor mange eksperter kan være eksperter om en ting? Det er ekstremt mange som er såkalte fotballeksperter.

Meg: Mhm?

*Beate: Det kan diskuteres om vi faktisk gjør oss selv en bjørnetjeneste i forhold til å bruke de samme ekspertene hele tiden. (...) Det er mye det samme, men de er der likevel.... *tenker seg om* Så vi kan nok begrense den bruken.»*

Jeg fikk inntrykk av at dette engasjerte, men også plagde Beate. Jeg fikk inntrykk av at Beate hadde mente gjenbruk av ekspertkilder var en uting da hun fortalte at journalistene gjorde seg selv bjørnetjeneste. Som vi husker fra Kurvand (2012) studier risikerer man å bare formidle en bestemt tolkning og vurdering ved å bruke de samme ekspertene, og slik jeg tolker Beate er dette noe hun bekymrer seg over. Kurvand (2012) mener at når enkelte kilder blir oftere brukt enn andre blir det en større sannsynlighet for at ekspertene som blir brukt flere ganger er med på å påvirke medieagendaen. Fotballekspertene kan være med på å sette rammer for hvordan en fotballkamp blir vurderer som bra eller dårlig, og jeg mener derfor Beates sitat bekrefter det Kurvand (2012) finner i

sine studier.

I spørsmål om bruk av eksperter var det en Odin som også skilte seg ut fra de andre informantene mine. Odin har jobbet som sportsjournalist i tjuefem år og framstod for meg som en trygg journalist med mye erfaring. Med hendene i kors i en bakoverlent stilling svarte han følgende da jeg spurte hva han brukte eksperter til i sin journalistikk;

« (jeg) bruker dem ofte til å uttale seg slik at jeg slipper å ha noen meninger selv. Jeg skal ikke mene for mye om det jeg skriver, men jeg skal få andre til å mene det jeg vil at de skal mene.»

Odin, sportsjournalist

Jeg ble litt satt ut av hvor direkte Odin var, men lot være å gi uttrykk for dette. Jeg hadde så langt ikke fått lignende beskrivelser av ekspertisebruk og begynte nå å overveie om informantene fram til nå hadde gitt meg «politisk korrekte» svar og refleksjoner. Kanskje Odin var den eneste som var helt ærlig med meg? Jeg tolket Odin som helt tydelig på at han ikke brukte eksperter for å sett saken sin i en større sammenheng så som allmennjournalistene, og heller ikke til å vurdere saken så som sportsjournalistene, men som et middel for å leve ut sine egne meninger. Dette stemmer overens med det Steele sier om journalisten bruk av eksperter. Hun mener eksperter blir brukt til å fortolke og analysere saker da de ikke selv kan gjøre dette uten å gå utenfor sin rolle som objektiv reporter (Steele 1995). Jeg tolket Odin som åpen om sin bruk av eksperter da han ikke la skjul på denne teknikken. Som nevnt i kap 1.1 forventes det i høy grad at journalisten skal kunne være faglig generell og ikke spesialisert på enkeltområder slik Albæk mfl. (2002) beskriver det, og jeg tolker Odins sitat som hans løsning på nettopp dette. Slik Eide (2011) forklarer det bruker den gode journalisten kildeetiske reglene fra «vær varsom-plakaten» og «redaktørplakaten» samt interne etiske normer fordi de ikke kan vurdere for mye selv. Odin forklarer at han ikke kan mene for mye om det han skriver. Jeg tolker dette som hans en henvisning til etikkene i «vær varsom-plakaten», men når Odin bruker eksperter for å si det han ikke selv kan si, hvordan går han kildeetiks fram? Jeg tolker Odin sli at han bruker de kildene han finner som svarer det han selv mener, men hvordan stemmer dette overens med gode journalistens yrkesetisk krav om objektivitet og nøytralitet (Eide, 2011)? Ekspertisekunnskaper en nødvendighet for å kunne dekke nyhetssaker nøytralt og objektivt, men hvor objektiv og nøytralt er denne kunnskapen om den blir brukt som et middel for Odin å leve ut sin egne meninger?

4.1.3 Hva er en ekspert?

Vi har sett at ekspertbegrepet kan vise til en vitenskapelig tilnærming og en journalistisk tilnærming. I den vitenskapelige tilnærmingen vektlegges vitenskapelig og faglært kunnskap (Albæk 2002). Denne ekspertisen kommer av langvarig teoretisk utdanning og trening, og skal kunne bedømmes saklig korrekt av ekspertenes fagfeller. I den journalistiske tilnærmingen kan eksperter både være vitenskapelige og faglærte eksperter i tillegg til det Allern (2001) kaller konsekvens eksperter. Konsekvens eksperter blir av Allern (2001) beskrevet som mennesker som føler konsekvenser av politiske tiltak og andre hendelser på kroppen, eller slik Geir sa det; *eksperter på eget liv*.

Dette vil si at informantene teoretisk kan anses som eksperter både fra en vitenskapelig og journalistisk tilnærming. Av mine femten informanter var det likevel bare åtte som anså seg selv som eksperter. Det var flest kultur- og sportsjournalister som så på seg selv som eksperter, mens de fleste allmennjournalistene anså seg selv som ikke eksperter. Sportsjournalisten Beate forklarte at hun selvfølgelig var ekspert på det hun selv kunne, og tilføyde at hun i tillegg konfererte seg med andre eksperter. Nora på den andre siden tok avstand fra begrepet og uttrykker det jeg tolker som en mistillit til de som kalte seg eksperter. Disse ytterpunktene toker jeg som et resultat av informantenes spesialiseringsområder og informantenes personlige tilnærminger til ekspertbegrepet. Informantene hadde til felles at eksperter er og blir brukt som et hjelpemiddel. For sportsjournalisten er de et hjelpemiddel til å vurdere og for allmennjournalistene de et hjelpemiddel for å sette saken i en større sammenheng.

Som vi huser fra kap. 1.1. forklarer Eide (2011) at det ikke rekkes å bare bruke seg selv som ekspert i journalistikken. På grunn av kildeetiske regler så som «vær varsom-plakaten», «redaktørplakaten» og intern-etiske normer kan ikke den gode journalisten vurdere for mye selv. Den gode journalisten jobber under de yrkesetiske krav om objektivitet og nøytralitet, men slik jeg tolket Odin brukes eksperter til å leve ut journalisten egen mening og jeg mener journalistens objektivitet forsvinner.

Slik jeg ser det viser problematiseringen av begrepet til at det tiltross for etablerte teorier og definisjoner fremdeles er uklart hvordan begrepet brukes. I ettertid av intervjuene har jeg reflektert over at det ville kanskje vært enklere for informantene om jeg hadde bearbeidet ekspertbegrepet. Begrepet «ekspert» alene ble meget vidt og tolket forskjellig. En løsning ville vært å konkretisere ekspertbegrepet ytterligere ved å vise til kultureksperter, sport- og fotballeksperter og politiske- og

samfunnsekspert som sier noe mer om ekspertisen, og kunne kanskje være lettere å relatere seg til.

4.2 Medielogikk og Språk

Dette kapittelet belyser studiets andre og tredje forskningsspørsmål; *Legger medielogikken føringer for journalistens behov for å bruke eksperter?* og *Eksisterer det en språkbarriere mellom forskere og journalister, og kan denne være til hinder for en konstruktiv kommunikasjon?* For å unngå at informantene svarte strategisk ble ikke informantene spurt direkte om hvordan og hvorfor de brukte eksperter. For å få tilgang på informantenes refleksjoner ble de derfor presentert for to påstander. Første påstand var at forskning ofte kunne være vanskelig å forstå for folk flest, og informantene ble spurt om de hadde opplevd dette i sitt eget arbeid. Andre påstand var at politikere ofte henviste til eksperter og forskning når de uttaler seg offentlig, og informanten ble spurt om de trodde dette påvirket journalistikken.

Jeg vil nå vise hvordan medielogikker som deadlines, sjangerformat, nyhetskriterier og jakten på den gode overskriften påvirket informantenes bruk av eksperter. Jeg vil også vise hvordan informantene gjorde seg refleksjoner om de språklige utfordringene de opplevde i deres bruk av eksperter, og hvordan Bourdieus' yrkeshabitus kan forstås i denne sammenhengen. Underveis vil også relevante sitater fra intervjuene bli trukket frem.

4.2.1 Bruk av eksperter

Som det fremkommer i intervjuguiden min ble informantene midtveis spurt hvordan de valgte sine eksperter, og om de synes det var enkelt. Hensikten var å få et innblikk i hvordan informanten fortok valg av eksperter, og om disse var påvirket av medielogikker som deadlines, sjangerformat, nyhetskriterier ol. Av informantene var det Ivar som hadde det mest lidenskapelige forholdet til sine kildestrategier i sine valg av eksperter. Ivar, som vi husker jobbet som ufaglært sporstjornalist, dekte spesielt det lokale fotballaget i sin journalistikk. Han fortalte om hvordan han la sine kildestrategier lenge før han nødvendigvis trengte ekspertene. Han synes det var lett å få kontakt med ekspertene, og mente dette kom av at han aktivt jobbet for å skape tillit og trygghet mellom seg og sine ekspertkilder. Ivar fortalte at han dro på fotballkamper, observerte treninger og snakket mye med både trenere og fotballspillere utover saken han ble sendt ut for å dekke. Jeg spurte Ivar når

han sist brukte eksperter og han fortalte i detaljer hvordan han sist dekket lokallaget. I spørsmål om dette var en typisk måte å bruke eksperter på svarer Ivar følgende:

«Nei, det er typisk på min måte å jobbe som sportsjournalist på. Eeéh, jeg vil hele tiden vite mer, så hvis jeg ser en mulighet til å få vite litt mer om en helhetlig ting så benytter jeg sjangsen. I stede for å intervju om en kamp, intervjuer jeg om de erfaringene han (fotballspiller) gjorde den uka der.»

Ivar, sportsjournalist

Ivar forteller her hvordan han velger å bruke ekspertene for å forstå ting i sin helhet. Han forteller videre at han med denne strategien ofte får tilgang på materiale av sensitiv art, men velger å ikke benytte seg av disse om han føler han får vite det på uærlig grunnlag. Ivar mener at han med denne teknikken skaper tillit og trygghet mellom seg og sine kildene, samtidig som han får opparbeidet seg en større forståelse av fotball sfæren. Som vi husker Eide (2011) sier det stilles det krav i journalistenes utdanning til at journalsiten skal kunne dekke brede områder samtidig som det forventes at de er skal være spesialiserte. Selv om Ivar ikke har formell journalistisk utdanning tolker jeg Ivars strategier som en løsning på den omfattende roller med å være snever og bred samtidig. Han oppnår en bredde av kunnskaper innen fotballsfæren samtidig som han som sportsjournalist er forventet å dekke flere sportsgrener. Etter intervjuet viser Ivar meg sitt kontor. På kontorveggen hans henger det et avisformat med to små rubrikker. Ivar forteller at disse skal fylles med en sak han dekket rett før vårt intervju. Jeg har så langt fått inntrykk av Ivar er en journalist med mye kunnskap. Denne kunnskapen skal Ivar, slik han forklarer det, være ferdig skrevet og klar til å sendes til korrektur og trykk i et bestemt formatet om en time. Som vi husker definisjonen av medialogikk er det når media setter rammene framfor journalisten (Hjarvard, 2008), og jeg mener dette er eksempel på nettopp det. Slik jeg opplever Ivar kunne han fylt flere rubrikker med interessante fotballrelaterte artikler, men formatet han jobber med setter begrensninger for dette. Tiltross for Ivars grundige kidekritiske arbeid legger fremdeles deadlines og format føringer for hans journalistikk. Likevel har Ivars bruk av eksperter gitt han større innsikt i sakene han dekker, som vil si at medielogikker som deadlines og sjangerformat ikke har lagt føringer for Ivars bruk av eksperter. Før vi fastslår at formatet til Ivar er en medielogikk må vi ta i betraktning det Plesner (2010) sier om den omfattende bruken av ordet medielogikk. Ved å tematisere Ivars sjangerformat som en medielogikk bidrar dette studiet til å reproduserer det diskursive mønsteret Plesner mener man ofte gjør i studier av medielogikk. I dette tilfellet mener jeg likevel at sjangerformatet kan anses som en medielogikk. Slik jeg tolker Ivars format har den ikke en direkte påvirkning på Ivars bruk av eksperter og hans forhandlinger sine eksperter.

Dina, som vi husker jobber som allmennjournalist, forteller om da hun skulle dekket et jordras som hadde gått i regionen for avisen hun skriver for. Hun forteller at til denne saken ble det på forhånd oppført en ekspertliste av Norsk Veivesen for journalistene. Dette forklarer Dina kommer av at det er stor pågang av henvendelser fra pressen, og journalister blir oppfordret å bruke slike lister. Dina snakker om ekspertlista med en selvfølgelighet og jeg tolker dette som en vanlig måte å få tilgang på ekspertkunnskaper. Hun forteller at dette jordraset ikke var et typisk eksempel for hennes ekspertisebruke og forklarer hvordan det vanligvis pleier å være;

«Det litt sånn prøving og feiling. Av og til ringer du kanskje opp noen som står oppført åsså er det sånn «Nei, det jobber jeg ikke med», men så tipser de kanskje videre om noen andre.»

Dina, allmennjournalist

Ut fra dette sitatet tolker jeg at Dina fremdeles snakker om eksperter som er ferdig «oppført» for journalister. Det interessante her er teknikken Dina bruker for å finne eksperter. Når Dinas gjør denne typen kildesøk kjenner vi igjen dette som det Fossum og Meyer (2008) kaller kildestyrt søking. Dette er en teknikk som Fossum og Meyer mener både kan føre til gode og dårlige kilder. Når Dina forteller om denne måten hun finner og bruker ekspertkilder på oppfatter jeg henne slik at hun har positive erfaring med denne teknikken, selvom hun risikerer at kildene leder henne til mindre viktige kilder. Dina deler et annet eksempel på valg av eksperter der jeg får et større innblikk i en medielogikk. Som Dina forteller;

*Dina: Det trenger ikke nødvendigvis være en forkser, men det kan også være hvis du får inn et bilde av en bil som kjører med en farlig last. En last med en stor planke som bare stikker ut utfor tilhengeren *illustrer med hendene*. Vanligvis er det jo bare å kontakte utrykningspolitiet eller noe sånt om hva som kan skje, hvordan og hvorfor er dette farlig.*

Meg: Mhm?

Dina: Bare for å få... For å ikke bare ha en kilde, men å ha flere kilder som kan sette det inn i en sammenheng.

Slik jeg tolker denne fortellingen av Dina er det bilde som er saken. Biler som kjører med farlig last skjer ofte nok, men et bildet gir saken en aktualitet. Et bilde i en nyhetssak er et vanlig virkemiddel, og slik Fossum og Meyer (2008) sier det eksisterer det en utbredt ide om at fotografiet er spesielt troverdig som kilde blant journalistene. Väliverronen (2001) mener media trenger eksperter både som vommefyll og for journalisten til å heve seg selv og artikkelens troverdighet, og jeg tolker Dina slik at dette ble hennes strategi da hun fikk inn bildet. Dina sier hun valgte å bruke ekspertkilder for å sette saken i en sammenheng, men slik jeg tolker valget av politiet som en ekspertkilde er dette

også et bevisst valg for å øke artikkelens autoritet og troverdighet. Plesner (2010) mener som sagt at man risikerer å overse hva som faktisk skjer i journalistenes og forskernes forhandlinger om fakta ved å forhaste oss til å mene noe er en medielogikk. Etter å ha reflekter over hvordan denne ekspertbruken forekommer anser jeg at den like gjerne kan være en del av den journalistiske praksis som kan være uavhengig av medielogikk. Dina fortalte ikke videre om denne bruken av eksperter var typisk for hennes bruk av eksperter, og det foreligger dermed ikke data for å kunne studere dette nærmere.

En annen informant som hadde interessante fortellinger om bruk av eksperter var Jill. Hun jobber som kulturjournalist og har jobbet med journalistikken i femten år. Jeg fikk en god samtale med Jill som jeg tolket som en reflektert og engasjert journalist. Jill forteller meg at hun syns det for mange middelaldrede menn i avisene. Hun mener at de kvinnelige ekspertene ofte er litt anonyme, og er bevsst på å finne unge kvinnelige eksperter;

*« Jeg har stadig vært opptatt av at det er så mange menn i avisene på min egen alder, sånn 40-50 år, så jeg prøver helst å finne yngre kilder. Og helst kvinner rett og slett for å vise noe annet enn bare menn i verden, og det kan jo gjøre at ting blir litt vanskeligere. Altså, tyngere fordi det er lett å komme på manne-navn som har gjort ett eller annet, men prøv å leite etter de jentene som kan noe.. De er litt mer anonym.. eller, vi skriver ikke så ofte om dem (..) men det syns jeg er verdt det for å kunne få, å bygge opp.. *tenker seg om* Man kan jo si at på en måte har jeg prøvd å bygge opp nye eksperter, altså, hvis vi skriver om et menneske mange ganger nok så blir det jo en ekspert (..) Vi lager en arena for det, og det syns jeg er viktig»*

Jill, Kulturjournalist

Siden jeg ikke er interessert i å studere kjønns betydning i mine studier analyseres ikke kjønn videre ut fra dette sitatet. Det som jeg dertil finner interessant er hvordan Jill beskriver noe jeg tolker som en produksjon av eksperter. Jill sier her at hvis de skriver om en ekspert mange nok ganger vil den personen bli en ekspert. Dette minner meg umiddelbart om ordtaket «sier man noe mange nok ganger blir det tilslutt sant», men dette stemmer vel ikke overens med den virkeligheten journalistene er ment å formidle? Jill snakker om her er å bevisst skape en arena for eksperter, men hun snakker ikke om kriteriene som er satt for å omtale disse kvinnene som ekspertene, eller om hvilke kvaliteter de må inneha for å bli eksperter. Dette fikk meg til å tenke. I utgangspunktet anser jeg tanken om å skape en arena for eksperter som både positiv og konstruktiv, men det Jill ikke går inn på er hva formålet med denne arenaen er. Hva er målet med å skape en arena for eksperter? Skapes det en arena for eksperter til mediehusets eget bruk, eller er det for eksperten i seg selv? Jeg mener at begge tilfeller vil være problematiske. Hvis et mediehuset produsere eksperter for sitt eget

bruk vil disse ikke kunne anses som fullverdie eksperter fordi de er direkte tilknyttet en institusjon (Albæk mfl. 2002). Om mediehuset lager en arena for eksperter i seg selv vil eksperten likevel være tilknyttet til mediehuset ved å stå i takknemlighetens gjeld, og kan også føle seg tilknyttet mediehuset. Jeg har nevnt at eksempler på en medielogikk i journalistikken kan være når utformingen av den gode overskriften går fremfor journalistiske prinsipper som «Vær- varsomplakaten» og «Redaktørplakaten».

Jeg stiller meg kritisk til om produksjon av eksperter stemmer overens med journalistens vær- varsomplakat og redaktørplakat. Spørsmål om journalistenes evne til å fremstå som nøytrale og objektive i bruk av selvproduserte eksperter blir interessante, men Jill forteller ikke i nærmere detaljert om formål og bruk av disse ekspertene, og spørsmålet står derfor ubesvart. Vi vet at andre medielogikker kan være bevisstheten om hvordan gode overskrifter gir gode salgstall for avisen. Og jeg stiller meg kritisk til mediehusets' produksjon av eksperter da de kan legge føringen for både bruk av eksperter og deres kvalifikasjoner som eksperter.

Noen lignende refleksjoner delte Frøya, som vi husker har jobbet med sportsjournalistikk i seksten år, med meg da jeg ved slutten av intervjuet med han spurte om han hadde noen andre tanker vi ikke hadde vært inne på;

«Det blir veldig ofte de samme folka som går igjen overalt som skal mene noe om nesten det samme som de ble spurt om sist. (...) Hvis du først har blitt en ekspert så blir du det fordi at du er en ekspert.»

Frøya, sportsjournalist

Det Frøya er inne på her kan vi kjenne igjen fra Kurvands (2012) studier av den gjentatte bruken av etikkeksperter Dr. Caplan. Når Frøya sier at man blir ekspert fordi man er ekspert relaterer jeg dette til hva Jill snakket om i hennes måte å lage en arena for ekspertene. Jeg tolker det slik at man er på en måte med på å virkeliggjøre ekspertene med å bruke de samme ekspertene igjen og igjen. Kurvand (2012) finner i sine studier at det er journalistens ansvar å ikke overbruke sin kilder, men informantene hennes manglet støtte fra redaktørene i avisene deres. De anså det ikke som problematisk å bruke en ekspert flere ganger. Kurvand mener dette undergraver objektiviteten som journalistene i utgangspunktet søker ved å bruke eksperter. Kanskje det er dette Ivar er inne på når han mener journalistene må variere ekspertisebruken?

Etterhvert som jeg gikk dypere inn i datamaterialet mitt kom jeg over et større funn som jeg ikke hadde forventet. Selvom det i Kurvands (2012) studier kunne konkluderes med at lokaliteter ikke er lengre var viktige i bruken av ekspertsitater, fant jeg i mitt eget utvalg at dette hadde betydning. Lokaliteter ble nevnt av flere informanter i forklaringen på hvorfor de brukte

bestemte kider. Dette hadde jeg ikke forventet ville være et tema for studiet mitt. Jeg hadde tidligere reflektert over forskjellene med å jobbe i en lokalavis opp mot større landsdekkende aviser, men ikke ansett det som relevant i dette studiet. Jeg var trossalt opptatt av den enkelte journalists refleksjoner og opplevelser av sitt eget ekspertisebruk, uavhengig av hvor journalisten jobbet. Jeg innså at dette hadde vært noe naivt, spesielt da informanter både ved store og mindre mediehus nevnte lokaliteter.

I Kurvands (2012) studier var det bare to informanter som hadde ment at lokaliteter var viktig. Kurvand beskriver hvordan en av informantene hennes som ble oppringt av det lokale universitetet som klagde på at det bare ble brukt ikke-lokale eksperter i avisen. Informanten selv mente at det ikke var deres ansvar å grave dypt i en organisasjon for å finne ekspertkilder. Da jeg først leste dette stilte jeg meg spørrende, hvem sitt ansvar det skulle være da? Som vi husker handler journalistikken om å samle inn og formidle fakta (Eide, 2011), og jeg mener det da ville være logisk å starte med lokalmiljøet for å finne eksperter slik jeg tolker journalistikken. Som sagt kunne jeg ikke kjenne igjen Kurvands funn i mitt eget utvalg. I mitt utvalg fant jeg at flere informanter så på lokaliteter som viktige i sitt journalistiske arbeid, og var bevisste på dette i deres bruk av ekspertkilder. For eksempel Einar, som har jobbet med allmennjournalist i 30 år, fortalte meg at de alltid hadde lokale vinklinger i hans avis. Under intervjuet opplevde jeg Einar som noe nervøs over å bli intervjuet, men han delte likevel mange tanker med meg. Einar sier selv han jobber i en liten avis, og er opptatt av at avisen skal speile lokalsamfunnet der hans mål er å få med ting som angår folket og folk flest.

«Einar: For oss som er ei lokalavis så er det jo..... Vi har jo alltid lokale vinklinger.

Meg: Mhm?

Einar: Og i den grad det er mulig så vil vi gjerne ha lokale eksperter da, men det er jo en ekstra utfordring å finne dem.»

Jeg forstod under intervjuet at dette var noe som var viktig for Einar, og da vi nærmet oss slutten tilføyde Einar følgende:

«Vi er ei lokalavis så vi er også litt opptatt av eksperter som er lokale. (...) Hvis vi vet at det er noen som har, for eksempel om noen hadde disputert med.. en doktorgrad i rasfare eller noe sånt. Da lager vi en sak med han, sant, om det han på en måte har funnet ut. Og da gjør vi det kanskje likemasse fordi han er herfra.»

Einar, allmennjournalist

Einar forklarer her hvordan de med fokus på lokaliteter bruker eksperter utfra hvor lokale de er. Dette funnet gjorde at jeg måtte returnere til litteraturen for å lese tidligere studier av

lokaljournalistikk. Jeg fant Røe Mathisen (2010) studie som er basert seg på hennes masteroppgave fra 2007. Hun studerer utfordringene som lokaljournalistikken står ovenfor, og tar for seg lokaljournalistikken og dens rolle i samfunnet. Slik som Røe Mathisen (2010) sier det er det først og fremst igjennom lokalavisa at lokalsamfunnets innbyggere kan få informasjon om det som skjer. Jeg tolker Røe Mathisen slik at hun anser lokalavisene funksjon som viktig når hun også gjør et poeng av at myndighetene mener lokalavisa bidrar til engasjement og deltagelse i lokaldemokratiet (Røe Mathisen 2010:29). Lokalavisa blir dermed et møtestedet i lokalsamfunnet og en arena som skaper fellesskap. Da Frøya, som vi husker jobber med sportsjournalistikk, ble presentert for påstand nummer to beskrev hun for meg hvordan avisen hennes går fram når lokale personer gjør forskning:

*Frøya: det skjer jo fra tid til annen at en eller annen lokal ehm.. person har vært med på en forsknings ...rapport eller no sånt.. *tenker* og da omtaler jo vi det prosjektet fordi at han eller ho er i fra *stedsnavn* eller området her, så det blir jo som oftest en presentasjon av... den personens egen oppfating, ikke sant, (..) en sånn rapport, den vil jo ikke bli dobbeltsjekket av oss.*

Meg: Mhm?

Frøya: Vi går ikke da nødvendigvis da til en annen aktør å spørre hva de syns om dette her eller stiller spørsmålsteget til det her eller ... til kvaliteten eller.. så det blir jo gjerne en type .. kanskje lettvindt journalistikk da.

Det Frøya beskriver her er hvordan lokaliteter bestemmer hvordan en ekspert får dekning hovedsakelig fordi de tilhører lokalsamfunnet. I dekning av deres forskning blir de ikke konfrontert med journalistiske kilderegler eller motekspertene. Frøya innrømmer at dette er en lettvindt journalistikk og jeg tolker dette som en medielogikk der lokalitet går foran journalistisk kildekritikk. Slik jeg tolker Frøya blir saken gitt en lokal vinkling der forskningsrapporten kredibilitet viker for dekning av en lokal persons prestasjon og kan derfor forstås som en medielogikk.

Studiet finner altså at eksperter blir brukt for å gi en forståelse av en helhet. De blir også brukt for å få tak i andre eksperter, og for å heve artikkelens troverdighet. Ekspertene blir også brukt for å skape en arena for eksperten der ekspertene blir virkeliggjort. Lokalitetenes påvirkning på journalistenes bruk av eksperter var også et funn der studiet fant at lokale eksperter blir brukt fordi de er eksperter og får dekning i kraft av at de tilhører et lokalsamfunn. Det kan derfor diskuteres om disse ekspertene blir en representant for det lokale samfunnet.

4.2.2 Yrkeshabitusets' fagspråk og hverdagspråk

Som det fremgår i intervjuguiden min ble informantene gitt to påstander der hensikten var å forstå hvorfor og hvordan eksperter brukes. Første påstand var at forskning ofte kunne være vanskelig å forstå for folk flest, og informantene ble spurt om de hadde opplevd dette i sitt eget arbeid. Andre påstand var at politikere ofte henviste til eksperter og forskning når de uttaler seg offentlig, og informanten ble spurt om de trodde dette påvirket journalistikken. Ut fra informantenes refleksjoner til påstand en fikk jeg et total inntrykk av at samtlige informanter mente det var et forbedringspotensial i kommunikasjonen mellom journalistene og ekspertene. Både Arne, Christian og Odin snakket om at forskningen måtte folkeliggjøres. Også Arne, Einar, Ivar, Jill og Kåre snakket om at språket til forskerne måtte forenkles, og at dette var journalistenes jobb. Men hvorfor må dette gjøres og hvordan blir det gjort? Og påvirker dette informantenes bruk av eksperter? Kåre, som vi husker jobber med kulturjournalistikk, var en av de informantene som delte den mest detaljerte beskrivelsen møte med forskerspråket. Vi hadde en tillitsfull god tone, og Kåre delte disse refleksjonene med meg i spørsmål med påstand en;

Kåre: Det er det som er vår jobb, å gjøre det lettfattelig. Altså å gjøre det forståelig for folk flest. Det som en forsker eller en ekspert har kommet fram til. Og det er nettopp derfor jeg sier at det skal jævlig mye til for at forskeren, som sannsynligvis er kontrollfreak på sitt eget materiale.

Meg: Mhm?

Kåre: Det skal veldig mye til for at forskeren er fornøyd.

Meg: Åja? For jeg skulle til å spørre om du har opplevd noe slikt i ditt arbeid?

Kåre: Ja, ja, ja mange ganger! Jeg tror de fleste journalister som bruker forskere som kilder, altså enten som direkte kilder eller som bakgrunnsinformanter, har opplevd det. Og som jeg sa, forskere vokter som hunder over sitt eget materiale blant annet fordi at de, eller nettopp fordi, de er redde for å bli sensasjonalisert.

Kåre snakker ikke om å finne moteeksperter eller andre kildekritiske regler når han dekker forskning, men det som er interessant er at Kåre sier han jobber med å gjøre forskning forståelig og tilgjengelig for leserne. Slik Kåre beskriver det er dette krevende for journalister fordi eksperten er redde for hvordan journalisten skal formidle forskningen videre. Når Kåre snakker om at forskere er redde for å bli sensasjonalisert kan vi kjenne dette igjen fra studiets teoretiske bakteppet.

Väliverronen (2001) snakker om balansen mellom forskernes ønske om publisitet og offentlig anerkjennelse, og risikoen for å bli utnyttet av journalistene. Forskeren risikerer å bli utnyttet i det som kan være journalistenes forsøk på å legitimere sin egen sak ved å bruke ekspertenes autoritet. Det kan tolkes slik at om forskerne har hatt dårlig erfaringer med journalister kan dette bidra til en

mistillit til journalister. Slik jeg tolker Kåre er dette med på å gjøre det krevende for journalister å oppnå tillit og en konstruktiv dialog med ekspertene. Kåre forteller selv at han har oppnådd en god dialog med en forsker tidligere. Dette ble oppnådd ved at Kåre igjenfortalte hvordan han selv tolket et forskningsprosjekt der forskeren 'godkjente' hans tolkning. Denne dialogen kommer jeg tilbake til i kapittel 4.4.

Også Geir, som vi husker har jobbet som allmennjournalist i tjuetre år, delte flere refleksjoner med meg da han ble presentert for påstand nummer en. Som vi husker hadde Geir tidligere i intervjuet brukt sin egen journalistfaglige ekspertise for å definere ekspertbegrepet for meg, og var desto mer engasjert under dette spørsmålet. Slik Geir forklarte:

«, men så har du forskere og fagfolk som sier «Steike fint at dere klarer å få det slik at folk forstår det, for det ville jeg aldri klart selv» sier dem. De er så vant til å skrive for de tunge fagtidsskriftene, så sånn sett hjelper vi nok ekspertene å få ut budskapet på en måte som gjør at folk forstår det. Så blir det av og til så svart/hvitt at folk ikke tror på det, og da gjør vi oss selv en bjørnetjeneste.»

Geir, allmennjournalist

Det Geir snakker om her kjenner vi også igjen fra Våliverronen (2001). Geir sier her at journalister hjelper eksperter med å få ut budskapet og dette kan tolkes som ekspertenes måte å bruke journalistene som et middle for å få offentlighetens anerkjennelse. Geir fortsetter med å fortelle at forskningen av og til blir framstilt som svart/hvitt. Dette tolker jeg som hans erfaringer av andre journalisters bruk av ekspertisekunnskaper for å lage sensasjonelle artikler. Slik jeg forstår Geir oppfatter han at denne måten å bruke ekspertene på skaper et sort/hvitt perspektiv der bare deler av forskningfeltet blir formidlet. Våliverronen (2010) mener journalister kan føle at de blir utnyttet av eksperter, men ut fra Geirs beskrivelser kan man tolke det slik at journalisters bruk av eksperter og formidling av forskning gjør at lesere mister tillit til det de leser når forskningen blir framstilt sort/hvitt.

Odin, som vi husker jobbet som sportsjournalist, var kritisk om til å kunne ha en konstruktiv dialog med eksperter, og svarte følgende til påstand nummer en:

Odin: Det er forskere som snakker med hverandre, og for hverandre, og om vi forstår noe eller ikke det bryr de seg ikke om.

Meg: Hva tror du er den beste løsningen på slike språklige utfordringer?

Odin: Nei altså.. Det jeg må gjøre som journalist, det er å ikke gå i den der bakromsfella og begynne å snakke fotballspråk på trykk. Det er alt for mye av det i min profesjon innenfor sport, at du har en alt for faglig idiot-orientering. Og hvilke lesere er det vi skriver for da?

Slik jeg tolket Odin har han ingen forhåpninger om å oppnå en konstruktiv dialog mellom seg selv og forskere. Odin forteller at forskere snakker med hverandre og for hverandre, og jeg mener dette viser at yrkeshabituset påvirker forskernes og journalsitenes språklige uttrykk. Selv innenfor sitt eget fagfelt forekommer det yrkesfaglie språkuttrykk som Odin kaller for en «*faglig idiot-orientering*». Jeg tolker dette uttrykket som at denne situasjonen kan være svært frustrerende for Odin, da han for første gang lener seg inn i samtalen og blir engasjert. Slik jeg tolker Odin stiller han seg kritisk til hvordan sin egen profesjon også kan skrive for sine egne når han stilte spørsmål om hvilke lesere man skriver for. Vi kan altså si at yrkeshabituset påvirker hvordan eksperter blir brukt, men påvirker også journalistenes oppfatninger av eget språkbruk. Odin fortalte meg også om hvordan han selv valgte å bruke eksperter, der han fortalte følgende:

«Hvis du oppfører deg folkelig, så får du hvem som helst i tale. Eller ikke hvem som helst, det er noen som ikke er... Noen som hever seg over alle oss andre, og dem gidder jeg ikke prøve meg på å få tak i en gang.»

Odin, sportsjournalist

Odin forteller her hvordan noen eksperter hever seg over andre, og disse velger han å ikke bruke. Jeg får inntrykk av at dette er informasjon Odin har tilegnet seg av andre, og på dette grunnlaget velger han bort eksperter som har blitt oppfattet som å heve seg over andre. Det kommer ikke fram hvordan Odin får vite *hvilke* eksperter som hever seg over andre, men dette funnet viser at andre journalisters erfaringer av eksperter, påvirker hvordan journalister velger å bruke eksperter. Slik Odin forteller det gidder han ikke å prøve å få tak i eksperter som hever seg over andre. Som vi husker sier Väliverronen (2001) at journalisten trenger eksperter for å heve seg selv, men i dette tilfelle er det eksperten som blir oppfattet som å heve seg over andre. Det kan diskuteres om dette kan oppstå når vitenskapelige institusjoner benytter seg av journalsiter for å få offentlig anerkjennelse, og i denne prosessen blir oppfattet som å heve seg over andre.

Andre informanter igjen fant språkets betydning helt uproblematisk. Hverken Lise eller Hilde fant språk som problematisk i sin journalistikk. Hilde, som vi husker har jobbet som allmennjournalist i snart tyve år. Jeg oppfattet Hilde som en praktisk og kunnskapsrik journalist, og oppfatter ikke språk som problematisk i sin journalistikk da hun svarte følgende til påstand nummer en.

«Nei, i grunn ikke fordi du må jo alltid oversette en kilde, i den betydning at hvis en kilde bruker dårlig språk eller vanskelig språk, så er det jo uansett min jobb å skirve det forståelig for leseren. Så jeg har ikke fått opplevd det som noe problem.»

Hilde, allmennjournalist

Som Hilde beskriver her finner hun ikke språk problematisk i sin journalistikk. Hun mener man alltid ville måtte oversette kilder som bruker dårlig eller vanskelig språk, og mener dette er hennes som jobb som journalist. Hun forteller videre at hun konfererer seg med eksperter muntlig og føler som regel hun får streite svar. Hilde forteller videre under intervjuet at hun ser for seg det ofte er i de skriftlige kildene man møter på mye fagspråk, og da ofte på litt tekniske ting. Likevel opplever hun ikke dette som problematisk. Slik jeg tolker Hilde har hun en bevissthet om hvordan yrke får betydning for hvilket språk man benytter. Når hun deler sine refleksjoner snakker hun om å oversette ekspertkildene med en selvfølgelighet som skiller henne fra de andre informantene. Jeg mener derfor at Hilde har en bevissthet om yrkeshabitusets betydning for det spårkilige uttrykk, men at denne ikke påvirker hennes bruk av eksperter.

Informantene hadde altså mange måter å håndtere kommunikasjonsproblematikker på. En av disse var Beate, som vi husker jobbet med sportsjournalistikk. Hun beskrev for meg at hun hadde opplevd språklige utfordringer i sitt arbeid da det ofte blir brukt fotballuttrykk som folk flest ikke kjenner til. Hun bruker selv eksperter til å vurdere sin journalistikk, og fortalte meg i detaljer hvordan hun ofte har meningsutvekslinger med eksperter som foregår på mail. I spørsmål med påstand nummer en fortalte hun hvordan hennes redaksjon løste dette på følgende måte;

*Beate: Vi pleier jo her i ***** å bruke «skriv for tanta i tydalen». Skriv for... Ja, tanta di, om du skjønner? Det er en veldig, veldig grei regel egentlig.*

Meg: Mhm?

Beate: Å ikke skriv for fagbladet. Jeg har jo opplevde det flere ganger at folk tar seg selv så høytidelig, for å bruke det uttrykket da, og brifter mest mulig med ord og gjøre det vanskelig. (Jeg) har da fått beskjed om at «forklar det til søstra di eller til tanta di».

Vi ser her at Beate har flere ganger opplevd at folk tar seg selv høytidelig og brifter med mest mulig ord, noe som gjør det vanskelig for andre å forstå ha som formidles. Beate sier hun har fått beskjed om å skrive for tanten eller søsteren sin, og jeg tolker det som en regel eller et motto Beates redaksjon har laget for sine journalister. Slik jeg oppfatter Beate betyr «skriv for tanta i tydalen» at journalistene ikke skal bruke for faglige tunge uttrykk, og at de heller skal skrive artiklene sine med et hverdagslig språk. Det som er interessant og skiller Beates løsning fra de andre informantene, er at denne strategien har blitt bestemt av noen andre enn henne selv. Når Beate snakker om å skrive for tanten sin i tydalen, snakker hun om et «vi» framfor et «jeg» og jeg tolker derfor dette mottoet som en regel flere bruker ved Beates mediehus. Dette kan forstås på to måter. Ottosen (2002) mener yrkesroller er et sosialt betinget nett av faglige standarder, yrksetiske normer og sosiale

atferdsmønstre som over tid skaper en kollektiv identitet. Jeg mener mottoet «skriv for tanta i tydalen» kan tolkes som en måte å skape en kollektiv identitet. En kollektiv identitet gir en felles oppfatning av hva det vil si å være journalist, og denne bidrar både yrkesetikken og de faglige standardene journalistene lærer seg gjennom journalistutdanningen til. Sosialiseringen journalister opplever i redaksjonene sine er også med på å skape denne yrkesidentiteten, og jeg mener derfor mottoet «skriv for tanta i tydalen» kan forstås som et middel for å skape en slik fellesidentitet ved Beates mediehus.

Som vi husker fra avgrensningen av Bourdieus begrep yrkeshabitus kan man ved å tilhøre samme yrkesgruppe kan ha like referanserammer igjennom etablerte normer og regler. Journalistenes «vær varsom-plakat» og «redaktørplakat» er eksempler på disse. Jeg mener man kan tolke «skriv for tanta i tydalen» som en slik referansramme, men også som mediehusets bevissthet om språket betydning i formidling av faglig tunge kunnskaper. Denne bevissthet kan ha bidratt til at det har oppstått en kollektiv internregel for å passe på at journalstene tilknyttet dette mediehuset ikke skal bruke for store faglige uttrykk. Studien viser altså at en indirekte påvirkning av journalistenes bruke av eksperter kan være interne redaksjonelle tiltak for å forhindre at tunge språklige uttrykk blir brukt. Å «skrive for tanta di i tydalen» kan altså tolkes som en bevissthet over hvilket publikum journalistene henvender seg til. Beate forteller også at man ikke skal skrive for fagbladet. Vi husker at dette også var noe Odin var inne på da han forklarte at eksperter skriver for hverandre og om hverandre. Som vi husker fra det teoretiske bakteppet, vet vi at det befolkningen kan mangle vitenskapelige leseferdigheter til å forstå faglige uttrykk og vitenskapssystemer der blant andre media blir holdt ansvarlig (Väliverronen, 1993). Jeg mener mottoet «skriv for tanta i tydalen» også kan forstås som et tiltak av Beates mediehus for å forhindre at journalistene bruk av fagspråk som gjør sakene journalisten skriver om forståelse for leserne.

4.2.3 Hvordan og hvorfor brukes eksperter?

Før jeg startet analysen hadde jeg et teoretisk utgangspunkt hvor jeg stilte spørsmål om det var en språkbarriere mellom journalister og forskere. Ut fra studiens funn mener jeg det ikke blir riktig å kalle det en spårbarriere, men heller en utfordring. Slik jeg tolker studiens funn mener jeg å heller igjenkjenne en frustrasjon over kommunikasjonen informantene hadde i møte med ekspertene framfor en barriere. Denne frustrasjonen kan springe ut av en uforenelighet mellom journalsitenes mål om objektivitet og forskningen subjektivitet. Av femten informanter svarte elleve at ja, de

hadde hatt situasjoner der språk hadde vært problematisk, men likevel finner studien at de fleste informantene var optimistiske. Studien viser at det eksisterte et ønske om en konstruktiv dialog, og at man gjennom en felles enighet og forståelse mellom journalistene og ekspertene, kunne formidle forskning. Det var likevel ikke alle informantene som mente dette. Odin var den eneste som stilte seg kritisk, og mente ganske bestemt at forskere skriver for og til andre forskere, og bryr ikke seg om allmennheten forstår noe av dette.

I mitt teoretiske bakteppe hadde jeg begrunnet hvordan journalistenes og ekspertenes forskjellige yrkeshabitus ville påvirke deres språklige uttrykk. Teorien var at hvordan ekspertene valgte å uttrykke seg ville påvirke hvordan journalistene selv ville bruke dem, og studiet viser at dette kan forekomme i enkelte tilfeller. Informantene løste dette på forskjellige måter, blant annet ved å kontaktet ekspertene for å få dem til oversette deres kunnskaper. De gikk også inn i dialog med ekspertene og tolket ekspertenes kunnskaper. Noen løste også dette ved å velge bort eksperter. Også journalistenes redaksjoner gjorde tiltak for å forhindre språkproblematikker ved å skape interne normer. Å skrive for 'tanta i tydalen' ekspemplifiserer.

Jeg hadde også teoretisk grunnlag for å tro at medielogikker som deadlines, sjangerformat og generelt tidspress kunne legger føringer på hvordan informantene utøvet sin journalsitikk. Studiet viser at medielogikkene var tilstede, men la ikke føringer for ekspertisebruken. Et viktig og overraskende funn var hvordan lokaliteter også la føringer for journalsitene. Dette var spesielt for de informantene mine som jobbet i lokalaviser, men også Dina som jobbet i en stor avis brukte lokaliteter i sin journalistikk ved å sjekke ekspertlister til det lokale universitetet. Einar fortalte at den lokale problemstillingen gikk foran, og at han er opptatt av at ekspertene er lokale. Hvis en fra lokalsamfunnet har disputert lagde de en sak på denne ekspertern fordi han var lokal.

Ut fra studiens funn kan man si at det både kan, og ikke kan, ligge medielogikk bak journalistenes valg av eksperter. Informantene oppsøkte eksperter for å oppnå en større forståelse av helheten til ting uten at dette ble påvirket av medielogikker som deadlines, sjangerformat og nyhetskriterier. Studien også at hvorfor en ekspert blir brukt henger sammen med hvordan ekspertene blir brukt, som Dinas bruk av politiet som ekspert da hun trengte en ekspert til å kommentere et bilde hun fikk inn. Det kan argumenteres for at valg og bruk av denne type ekspert er en medielogikk, men som vi husker fra det teoretiske bakteppet mener Plesner (2010) at man kan risikere å gå glipp av hva som egentlig skjer i journalistenes og forskernes forhandlinger om fakta når man forhaster seg i å mene noe er en medielogikk. Plesner mener vi må heller studere hvordan

journalistene lærer seg knepene de bruker for å få gode sitater og enkle historier inn i media, og det kan argumenteres for at Dinas bruk kan tolkes som nettopp dette.

4.4 Stemmer Giddens teorier med journalistenes bruk av eksperter?

I dette kapittel tar jeg for meg studiets andre problemstilling; *Stemmer Anthony Giddens teorier om ekspertssystemer overens med hvordan norske journalister bruker eksperter?* For å besvare dette bruker jeg funn fra empiri og sammenligner disse med modell utformet av Giddens teorier om ekspertssystemer (se figur s. 9). Som vi husker kan leserne fungere som publikum når de leser artikkler av en journalist. Journalisten blir da portvoktere for sitt representative ekspertsystem som er mediehuset han er tilknyttet. Mediehuset er et abstrakt system med tilhørende regler for hvordan journalisten kan uttrykke seg i sin journalistikk.

I mitt første eksempel vil jeg bruke Kåre som vi husker fra forrige kapittel. Han framstår for meg som en journalist med en bred erfaring med eksperter, og beskrev en situasjon for meg der han hadde vært i dialog med en forsker. Her hadde han forenklet beskrivelsen av et prosjekt til en forsker, noe den nevnte forsker hadde satt pris på. Slik Kåre beskrev det;

«Hun hadde aldri tenkt på at det også kunne sies så enkelt, og det er jo egentlig vår jobb i et nøtteskall. Vi skal forenkle uten å forsimpler, og forenkle uten å ødelegge innholdet i den informasjonen som ekspertene gir.»

Kåre, Kulturjournalist

Slik jeg toket Kåre har han en bevissthet om at forskerens språklige uttrykk er forskjellig fra sitt eget. Han løser denne språklige ulikheten i dialog med forsker der han oversetter fra forskerens fagspråk til journalistens hverdagsspråk. Ved å tolke forskerens uttrykk i dialog med forsker blir Kåre gitt muligheten til å få bekreftet eller avkreftet sin egen tolkning. Hvis vi prøver å sette denne beskrivelsen inn i modellen av Giddens ekspertteorier ser vi at Kåre startet med å tre inn i rollen som publikum, for så å tre inn i rollen som portvokter. Modellen i sin enkelhet blir da seende slik ut:

Figur 6 Modell av Giddens ekspertsystem Kåre I.

Da Kåre tredde inn i rollen som publikum fikk han innsikt i forskningsprosjektet til forskeren og tilegnet seg nok kunnskaper til at han følte seg trygg på å tolke denne informasjonene. Kåre tolket

informasjonen ut fra sine egne kunnskaper som et tilknyttet sitt eget abstrakte system, mediehuset. Slik jeg tolket Kåre følte han seg trygg på at sin tolkning var korrekt da forskeren anerkjente med å si at hun ikke hadde tenkte på å si det så enkelt. I empirien kommer det ikke fram hvordan Kåre videre gikk med denne kunnskapen, men la oss si det ble skrev en artikkel som ble publisert. Vi ser nå at rollene har endret seg, og det er nå Kåre som trer inn i rollen som portvokter. Modellen i sin enklehet blir seende slik ut:

Figur 7 Modell av Giddens ekspertsystem Kåre II.

Vi ser her at leseren kan oppfatte Kåre som portvokter, men Kåre blir ikke en portvokter for forskernes abstrakte system, men for mediehuset som et abstrakt system. Dette er en svakhet med studiens teoretiske utgangspunkt. Vi vet at lesere kan oppfatte media som en dårlig informasjonskilde og kan være skeptiske til medias kunnskapsnivå (Westeng Alstad, 2013), men dette studiet har ikke en teoretisk ramme for å forstå hvordan leseren tolker journalisten. Derfor foreligger det heller ikke empiri for å studere dette nærmere. Lesernes møte med journalsitene blir med denne modellen kun en hypotese som det ikke kan studeres nærmere, men kan være til inspirasjon for videre studier.

Mitt andre eksempel er Lise, som vi husker har jobbet som allmennjournalist i fem år. Da hun ble presentert for påstanden om at forskning kan oppleves som vanskelig for folk flest fortalte hun om ett av hennes egne møter med forskningspråk;

«Ja, altså jeg har jo... jeg har vel lest sånne doktoravhandlinger og mastergrader og sånt, og bare gitt opp. For det kan løses veldig enkelt ved å ringe opp dem som har skrevet den, og be dem forklare meg dette på en mer folkelig måte og det er.. Det gjør dem jo så gjerne.»

Lise, allmennjournalist

Slik jeg tolker Lise her er dette et eksempel på hvordan yrkeshabituset er med på å produsere forskjellige språk til de forskjellige fagdisiplinene. Vi vet at forskerens yrke forutsetning at de tilengner seg et tyngere akademisk språk som er tilhørende sitt yrkeshabitus, og at journalisten igjen ikke har dette språket. Siden journalisten skal formidle informasjon til mennesker av variert yrkeshabitus anvender de et språk mer nærliggende det daglige hverdagspråket. Forskjellene

kommer til uttrykk når Lise sier hun gir opp å leser doktoravhandlinger og mastergrader, men hun løser dette ved å ta kontakt med forfatteren. Hvis vi setter denne fortellingen til Lise inn i modellen ser vi at hun trer inn i rollen som publikum når hun leser masteroppgaven. Hun uttrykker at hun ikke forstår oppgaven og tar kontakt med forfatter av oppgaven for å forstå hva studiet handler om. Forfatter opptrer nå som portvokter for forskningsfeltet, og modellen blir i sin enkelhet seende slik ut:

Figur 8 Modell Giddens ekspertsystem Lise.

Vi ser her at Lise trer inn i rollen som publikum og forfatteren trer inn i rolle som portvokter for sitt abstrakte system, nemlig forskningsfeltet. Når Lise returnere til sitt eget abstrakte system (som vi husker blir mediehuset) må hun ta til etterretning hennes abstrakte systems regler og normer. Medielogikker som nyhetskriterier, artikkelformat og språk kan bli viktige, for Lise som Kåre, å ta i betraktning for å kunne formidle kunnskapen videre.

Studiens funn viser altså at Giddens ekspertsystemteori kan i enkelte tilfeller stemme overens med hvordan journalisten bruker eksperter. Når journalisten går inn i en dialog med eksperter trer journalisten inn i rollen som publikum og eksperten inn i rollen som portvokter for forskningsfeltet som det abstrakte systemet. Det foreligger derrimot ikke nok data for å kunne studere journalistens rolle som portvokter nærmere. I dette studiet foreligger det ingen data på hvordan leserne anerkjenner journalistens rolle som portvokter. Spørsmål som; Vil journalisten bli oppfattet som en portvokter for forskningen han skriver om? eller; Vil journalisten bli oppfattet som en portvokter for sitt mediehus, vil derfor forbli ubesvart. Ut fra tidligere studier er det grunn til å tro at leserne vil stille seg skeptiske til hva de leser i avisen (Westeng Alstad, 2013), og det er derfor ingen grunn til å studere dette nærmere uten et større teoretisk rammeverk, samt empiri med data av lesere. Studien kan likevel brukes som et utgangspunkt for å studere nærmere journalistens lesere, og til videre studier med samme utvalg.

5. Sammenfatning og konklusjon

Utgangspunktet for dette studiet var å studere hva en ekspert er, og hvorfor og hvordan journalister bruker eksperter. Jeg har også studert hvorvidt Anthony Giddens teorier om ekspertssystemer stemmer overens med norske journalisters bruk av eksperter. Studiet er basert på femten fokuserte intervju med journalister fra fire forskjellige mediehus i Norge. Her følger en oppsummering av studiens hovedfunn, samt forslag til videre forskning og avsluttende tanker.

5.1 Hovedfunn

Første problemstilling er: Hva er en ekspert, hvorfor og hvordan bruker journalister eksperter? Studiet viser at ekspertbegrepet kan tilnærmes på en vitenskapelig måte og en journalistisk måte. Disse har til felles at de vektlegger faglig ekspertise, men i den journalistiske tilnærmingen er også den ikke-faglige konsekvensexperten en form for ekspert. Studiet tillot å undersøke den journalistiske tilnærmingen videre og fant at informantenes bruk og forståelse av ekspertbegrepet varierte. Fra en informant som mente at en ekspert ikke trengte å være en person, til en annen informant som mente at en person med doktorgrad ikke kvalifiserte til å bli kalt en ekspert. Dette viser med hvilken stor bredde en journalist kan tilnærme og anvende ekspertbegrepet. Studiet beviser derfor nødvendigheten i å bli enige om hvordan ekspertbegrepet skal anvendes. Studiet fant likevel at informantene oppfattet en ekspert som en som kan bidra til å forstå helheten av ting og som sette ting i sammenheng. En ekspert er også en som har sannheten, og kan bekrefte og avkrefte sannhet. Studiet finner at medielogikker som deadlines, artikkelformat og nyhetskriterier påvirket bruk av ekspertise i mindre grad enn først antatt. Studiet fant lokaliteter som en medielogikk som ikke påvirket hvordan lokale eksperter ble brukt i kraft av at de tilhørte lokalsamfunnet. Også bilder som kilder i allmennjournalistikken la føringer på hvilke eksperter som ble brukt. Studien finner også funn som tilsier at informanter laget arenaer for eksperter, og viser hvordan informantene er med på å virkeliggjøre ekspertene igjennom journalistikken. Informantenes inntrykk fra andre journalisters opplevelser av eksperter påvirket også hvordan informantene selv velger å bruke eksperter. Yrkeshabituset kan ha betydning for informantenes bruk av eksperter, og studien viser at informantene både finner yrkeshabituset problematisk og uproblematisk.

Hvordan eksperten brukes henger sammen med *hvorfor* de brukes, og studiet viser at hvilken type journalistikk man studerer påvirker hvordan eksperter blir brukt. Informantene hadde til felles

at eksperter er og blir brukt som et hjelpemiddel. For sportsjournalisten er eksperter et hjelpemiddel til å vurdere, i kulturjournalistikken for å gjøre saken interessant og for allmennjournalistene til å sette saken i en større sammenheng. Studiets hovedfunn illustreres i figuren under:

Hva er en ekspert?		Hvorfor brukes eksperter?	Hvordan brukes eksperter?
Vitenskapelig	Journalistisk		
* faglig kunnskap	* faglig kunnskap og ikke faglig kunnskap	* for å vurdere en sak	* for å uttrykke journalistens egne meninger
* en teknisk art	* en som har fakta * en som har sannheten * en som kan bekrefte/avkrefte sannheter	* for å gjøre saken interessant og gi saken autoritet. * for å løfte og sette saken i sammenheng	* til å forstå helheten * som et hjelpemiddel for å uttrykke journalistens mening. * lage en arena for eksperter og virkeliggjøre dem

Tabell 2 Oversikt over hovedfunn

Studiet er basert på et ikke-representativt utvalg og kan følgelig ikke generaliseres. Disse funn kan imidlertid gi grunnlag for videre forskning av journalisters bruk av eksperter.

Andre problemstilling er: Stemmer Anthony Giddens teorier om ekspertssystemer overens med hvordan norske journalister bruker eksperter? Til denne teorien ble det utviklet flere modeller for å illustrere hvordan Giddens' ekspertssystemteori kunne anvendes i studie av journalisters bruk av eksperter. Studiet fant at Giddens ekspertssystemteori kan under noen omstendigheter stemme overens med hvordan journalisten bruker eksperter, men det foreligger ikke nok data for å kunne studere journalistens ekspertbruk fullstendig. Studien kan likevel brukes som et utgangspunkt for å studere nærmere journalistens lesere, og til videre studier med samme utvalg.

5.2 Videre forskning

Denne studien har fokusert på journalisters bruk av eksperter. Et interessant tema for videre forskning kan være lesernes forståelse av journalisters bruk av eksperter. Et større utvalg med både lesere og journalister ville vært interessant for å studere Giddens' ekspertssystemteori nærmere. Kan Giddens' ekspertssystemteori anvendes i studie av lesernes forståelse av journalisters ekspertbruk. Et slikt studiet kan bidra til en bredere forståelse av lesernes forståelse av journalisten, samt en større bredde i studiet av journalister bruk av eksperter. Selve ekspertdefinisjonen ville også vært

interessant å studert nærmere. Ved å avgrense begrepet til sin tilhørende journalistiske tilnærming som sportseksperter, kultureksperter og politiske eksperter kan man oppnå større forståelse av begrepet ekspert.

5.3 Avsluttende tanker

En av informantene mine spurte om jeg ville bli en ekspert på eksperter når jeg var ferdig med dette studiet. Dette spørsmålet har kommet tilbake til meg flere ganger under analysen og slutt arbeidet i dette studiet. Selv om denne informanten ikke hadde kjentskap til det teoretiske bakteppet for dette studiet var informanten inne på noe interessant. Kunne jeg anse meg selv som en ekspert på eksperter etter dette studiet? Når kunnskap og informasjon stadig blir revidert og endret i den moderne verden (Giddens 1994), hvordan kan man si at noen egentlig er eksperter?

6. Litteratur:

- Albæk, Erik, Peter Munk Christiansen og Lise Togeby (2002). «Eksperter i mediene. *Dagspressens bruk af forskere 1961-2001*». Århuus:Magtudredningen.
- Allern, Sigurd. (2001) «Nyhetsverdier - om markedsorientering og journalistikk til ti norske aviser». Oslo: Pressens Faglitteraturfond.
- Allern, Sigurd. (1996) «Kildenes Makt». Oslo:Pax Forlag A/S.
- Brante, Thomas. (2008) «Rolleteori» Olav Korsnes (red.) «Sosiologisk leksikon». Oslo:Universitetsforlaget. side 258
- Brurås, Svein. (2000) «Etikk for journalister». Fagbokforlaget.
- Corner, John (2011), «Media, Power and political culture». Eoin Devereux (red.) Media studies, Keys Issues and Debates (211-231) London:Sage Publications.
- Eide, Martin (2011). «Hva er journalistikk?». Oslo:Universitetsforlaget.
- Eide, Martin. (1992) «Kildene og nyhetsproduksjonen?» Universitetsforlaget.
- Giddens, Anthony (1994). «Modernitetens Konsekvenser». København:Hans Reitzeles Forlag.
- Hjarvard, Stig (2008). «En sociologisk teori: Medialiseringen af kultur og samfund». I Stig Hjarvard: *En verden af medier: Medialiseringen af politikk, sprog, religion og leg*. Kjøbenhavn: Samfundslitteratur.
- Hornmoen, Harald (2006a) «En flerstemt fornuft». Oslo: J. W. Cappelens Forlag AS.
- Hornmoen, Harald (2006b) «Frigjøring fra misjonsvirksomhet». Oslo:J.W. Cappelens Forlag AS.
- Jacobsen, Jon, John Johansen, Svein Halvorsen, Ellen Ophaug og Geir Carlsson. (2013) «*Gunnar Bodahl-Johansen (63). Nr 56 på Maktlista.*» Fredrikstad Blad. Hentet 15.03.13 fra <http://www.f-b.no/maktlisten/person/gunnar-bodahljohansen-63-1.7793726>

- Kvale, Steinar (2002). «Det kvalitative forskningsintervju». Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lakoff, George. (2000) «Moral politics». Chicago: University of Chicago press.
- Moen, Torill og Ragnheiður Karlsdóttir (2011). «Sentrale aspekter ved kvalitativ forskning». Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- NTNU (2013). «Logo og maler til nedlasting». Hentet 21.03.13 fra http://www.ntnu.no/selvhjelpspakken/logo_maler/logo
- Nyre, Lars. (2010) «Offentleg kretsløp utanfor journalistikken». Norsk medietidsskrift, Vol 17 No. 2, side 199-120
- Ottosen, Rune. (2002) «Herr President: Fienden er nærmere enn du aner». Red. E. Eide og R. Ottosen. Krigens retorikk. side 89-102. Oslo: Cappelen.
- Rapley, Tim. (2004) «Interviews» i Seal, Clive, Giampietro Gobo, Jaber F. Gubrium, og David Silverman (Red.) (2007). *Qualitative Research Practice*. London: Sage Publications.
- Ringdal, Kristen. (2007) «Enhet og Mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode». 2. utgave. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ritzer, George. (2008) «Sociological Theory». Boston: McGraw-Hill Higher Education
- Sirnes, Erik. (2012) «Medielogikkens dominans og informasjonsfattig formidling. En studie av oppfatninger, holdninger og handlinger i de norske partiene». Universitetet i Oslo.
- Steele, Janet E. (1995) «Experts and the Operational Bias og Thelevision News: The Case of the Persian Gulf War», *Journalism and Mass Communication Quarterly*, Vol. 72 No.4, side 799-812.
- Tjora, Aksel (2010). «Kvalitative Forskningsmetoder i praksis». Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Thagaard, Tove (2003). «Systematikk og Innlevelse: En innføring i kvalitativ metode». Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørk AS.

- Väliverronen, Esa. (2001) «Popularisers, Interpreters, Advocates, Managers and Critics. Framing Science and Scientists in the Media.» Nordicom Review Vol. 02 side 39-47
- Väliverronen, Esa. (1993) «Science and the Media: Changing Relations» Science Studies, Vol. 6 No. 6 side 23-34.
- Vassnes, Bjørn (2011) «Sokrates og Sjøpungen - Flukten fra kunnskapen». Tromsø:Margbok.
- Westeng Alstad, Bjørg Elise. (2013) «Livet på lavkarbo». Masteroppgave ved institutt for sosiologi og statsvitenskap. NTNU Trondheim.
- Sirnes, Erik. (2012) «Medielogikkens dominans og informasjonsfattig formidling av politikk. En studie av oppfatninger, holdinger og handlinger i de norske partiene.» Masteroppgave ved Institutt for Statsvitenskap. Universitetet i Oslo.
- SSB (2013). «Befolkningens utdanningsnivå, 1 oktober 2012». Statistisk sentralbyrå. Hentet 04.10.13 fra <http://www.ssb.no/utdanning/statistikker/utniv/aar/2013-06-18>
- Aalberg, Toril og Elvestad, Eiri. (2011) «Mediesosiologi». Det Norske Samlaget.

7. Tabeller og figurer:

Figur 1 Modell av Giddens ekspertsystem	s. 10
Figur 2 Modell av Giddens ekspertsystem forenklet I	s. 10
Figur 3 Modell av Giddens ekspertsystem forenklet II	s. 11
Figur 4 Modell av Wallaces vitenskapssirkel	s. 22
Figur 5 Illustrasjon av ekspertbegreps ytterpunkt	s. 40
Figur 6 Modell av Giddens ekspertsystem med Kåre I	s. 61
Figur 7 Modell av Giddens ekspertsystem med Kåre II	s. 61
Figur 8 Modell av Giddens ekspertsystem med Lise	s. 62
Tabell 1 Oversikt over Informanter	s. 26
Tabell 2 Oversikt over hovedfunn	s. 65

8. Vedlegg:

Vedlegg 1: Intervjuguide

Intervjuguide:

Introduksjon:

- Takk for at du stilte opp, gjentakelse av temaet, hva det skal brukes til.
- Anonymitet og taushetsplikt
- Står fritt til å trekke seg når som helst, uten konsekvenser
- Samtykke opptak
- Alt klart, noen spørsmål?

- Spm. 1) Hvor mange år har du jobbet som journalist?
- Spm. 2) Vil du si du jobber for en stor eller liten avis?
- Spm. 3) Hva er din spesialisering, og hvordan valgte du ditt spesialiseringsområde?
- Spm. 4) a) Kan du fortelle om sist gang du selv brukte ekspert(er) i ditt arbeid? b) Var dette en typisk situasjon?
- Spm 5) Innenfor din spesialisering, hva vil du si er typiske bruksområder for eksperter?
 - validering - utøve autoritet/makt - motvirke autoritet/makt
 - bekreftelse/avkreftelse av eget/andres argument - representere et feltet
- Spm. 6) På mange måter er vi alle eksperter på noe, med tanke på utdanningsnivået til gjennomsnittsbefolkningen. Bruker du noen gang deg selv som ekspert i dine artikler? Hvorfor/Hvorfor ikke?
- Spm. 7) Hvordan velger du dine eksperter, og er det lett å få kontakt med dem?
- Spm. 8) a) Flere hevder at forskning blir fremstilt som spektakulære og dramatiske i media. Hva kan dette skyldes? b) Er du enig?
- Spm. 9) a) Ofte kan forskningens fagspråk oppleves som vanskelig å forstå for folk flest. Har du opplevd språklige utfordringer i ditt arbeid?
 - b) Og hvordan mener du det er beste å løse eventuelle språklige utfordringer?

- Spm. 10) Man ser også ofte at politikere henviser til eksperter og forskning når de uttaler seg offentlig. Tror du slike henvisninger kan påvirke journalistikken på noe vis, og i såfall hvordan?

- Spm. 11) Jeg har tatt med en artikkel her (gir artikkel til informant). Jeg lurte på om du kunne kommentere ekspertisebruken i denne artikkelen slik du vurderer den i forhold til eksperter brukt som; autoritetsfigur, validerende av argument, representant av felt og bruken av flere eksperter.

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Informasjonsbrev

Trondheim, mai 2013

Hei!

Takker for en hyggelig samtale og sender deg her som avtalt et informasjonsskriv om mitt studie. Jeg heter som nevnt Cathrin Zahl og studerer sosiologi på NTNU der jeg er i gang med avsluttende masteroppgave. Tema for studiet mitt er journalisters bruk av ekspertise der jeg ønsker å studere hvordan og hvorfor journalister bruker eksperter. Hensikten med studien er å øke forståelsen av journalistens kildebruk, og kommunikasjonen mellom journalister og eksperter på et dypere nivå.

I denne anledning vil jeg foreta en rekke intervju. Disse er på ca. 15 minutter og vil bestå av omlag 10 spørsmål, og det ville vært til stor hjelp om jeg kunne få intervju nettopp deg.

Jeg er interessert i dine erfaringer og refleksjoner om ekspertisebruk fra ditt eget journalistiske arbeid, såvell som sine egne tanker om den generelle ekspertise bruken i samfunnet. Intervjuet er ikke bindende og du kan på hvilket som helst tidspunkt trekke deg.

Dette studiet er meldt til av Personvernombudet for forskning, Norske samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S. Jeg vil presisere at jeg som forsker er underlagt de forskningsetiske retningslinjer gitt av den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap. Datamaterialet behandles konfidensielt og informanten kan når som helst trekke seg fra studiet. Ved samtykke vil intervjuet bli tatt opp på lydbånd. Lydopptaket og notater vil bli oppbevart utilgjengelig for andre der bare jeg har tilgang på materialet, og jeg vil slette dette etter avslutning av studiet, 19 desember 2013. Det vil ikke være mulig å gjenkjenne den enkelte journalist i den ferdige oppgaven. Vedlagt finner du en samtykkeerklæring som journalisten må signere for å vise at h*n har lest og godkjent informasjonen i dette brevet.

Har du noen spørsmål til dette skrivet, ta kontakt på mail, sms eller telefon når som helst.

Med Vennlig Hilsen,

Cathrin Zahl

E-post: cathrin.zahl@gmail.com Telefon: 976 25 783

Veileder på prosjekt:

Toril Aalberg

E-post: toril.aalberg@svt.ntnu.no Telefon: 73 59 83 59

SAMTYKKE TIL DELTAGELSE:

Jeg har motatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signatur av deltaker, dato)